

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

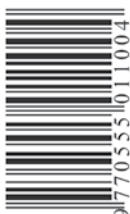

Број 1190 Цена 90 динара 2,5 KM 15. октобар 2016. године

У овом броју:

| Манастир Девич | Значај веронауке | Однос философије и науке | Још једном
о Његошевој заветној цркви | Ериугена – Исток на Западу | Грех прародитеља |
Да ли је Исус Христос био дрводеља?	Теопоетика (сасвим кратак увод)
Религијске вредности у уставима европских држава	Висећа црква Каира
Трећи Рим на седам брежуљака	Еванђеље и политика

ISSN 0555-0114

9 770555 011004

Шта би српски народ био без ових манастира и у слободи и у ропству?

Фото: pravoslavie.ru / manastiriusbiji.com

– Историја се понавља
и у наше време –

Хришћанска култура на Косову и Метохији постоји већ више од 1500 година. По броју цркава и других црквених здања (преко 1500) област Косова и Метохије спада у Европи у простор с највећим бројем хришћанских знамења по једном квадратном километру. Треба сагледавати шта су Срби током свог постојања у овим крајевима стварали и неимарили служећи општем добру. Јер, како је говорио блаженопочивши Патријарх Павле – Ваља размислити: шта би српски народ био без ових манастира и у слободи и у ропству? – Косово јесте заветна постојбина српске земље и наш дуг пред Богом и пред овим напаћеним народом, али јесте, истовремено и на жалост, земља све проређенијих огњишта тог истог народа и, највероватније, тема неког новог епског Косовског циклуса у освит трећег миленијума, говорио је он.

су ову светињу затекли као хрпу камења. Поново је опљачкан и оскрнављен и у јуну месецу 1999. г. И након овог злодела албанских екстремиста монахиње су наставиле да живе у манастиру под заштитом снага КФОР-а, потпуно изоловане од албанске заједнице, без иједног јединог Србина у ближој околини. Сво српско становништво србичког краја је протерано док су њихове куће опљачкане и запаљене у присуству међународних снага.

Зорица Нешић

— „Било је страшно. Али, много је страшније сада размишљати о томе, него оног тренутка. Бог даје снагу и управља све баш онако како је најбоље у датом тренутку. Ето, опстао је манастир, остали смо, опстали, преживели смо те тешке тренутке, али Бог је био с нама. Сви знамо како је када нас, тада девет монахиња у манастиру, очекује упад разузданих балиста, наоружаних разбојника што су они у то време били. Али кажем, у том тренутку Бог даје снагу. Издржали смо та три дана. Опљачкали су манастир, однели све што је могло да се однесе, полупали иконе по цркви, ђивот Светог Јоаникија, разбили плочу.“

Матти Анастасија, иѹманија манасѹира Девич

ПРАВОСЛАВЉЕ 1190

2	Манастир Девич
4	Активности Патријарха
5	Светлост Истока и светлост Запада почиваће у подневици континента који лежи између Истока и Запада...
6	Благословени венац десет година Господњих Свеишеник Дарко Ђурђевић
8	Очување и заштита културно-историјског наслеђа Србије
10	Значај веронауке
12	Први доктор библиотекарских и информатичких наука у свештенослужитељском чину
14	Живот и рад Еп. Николаја (18) Однос философије и науке Радован Биговић
16	Још једном о Његошевој заветној цркви

18	Ериугена – Исток на Западу
20	Учење Св. Јустина Философа о два доласка Христова
22	Грех прародитеља Проф. др Родољуб Кубашић
24	Да ли је Исус Христос био дрводеља? Проф. др Предраг Драгићуновић
28	Религијске вредности у уставима европских држава
30	Висећа црква Каира
32	Топлички устанак (18. део) Онда нашу нејач одведоше Анђоније Ђурић
36	Трећи Рим на седам брежуљака Снежана Крујниковић
37	Еванђеље и политика
40	Свет књиге

42	Наука, уметност, култура...
44	Кроз хришћански свет
45	Из живота Цркве

На насловној страни:
Црква Св. Марије Магдалине, Јерусалим
Фото: Ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Презвитер др Александар Ђаковац

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крујниковић

Лектор и коректор
Ана Јокић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
Презвитер др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и август двобој. Годишња претплата за нашу земљу је 1700 динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара. Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанском упутницом!
Не слати девизне чекове!

Годишња претплата за иностранство:
Обична поштом је 70 USD, 90 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35GBP, авионом: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDE33)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKRSBG)
Beneficiary: RS3514500708000135615
Informativno Izdavska Ustanova Srpske Pravoslavne Crkve,
Kralja Petra 5, Beograd
Charges: For the account of ordering customer

Телефони:
Редакција: +381 11 30-25-116
Маркетинг: +381 11 30-25-113
Преплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-83-786
e-mail: pravoslavljje@spc.rs – редакција
pretplata@spc.rs – претплата
pravoslavje.rs – www.pravoslavje.rs
web:

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији. Текстови и прилози објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова ових новина или чланака објављених у њима забрањено је и представља повреду ауторског права и кривично дело.

Графичка припрема, слог и прелом: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. Д.

Дистрибутер: „Polydor“ д.о.о.,
Ломинка 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-158

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 – Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ Управе за сарадњу с Црквама и верским заједницама Владе Републике Србије

Графичка припрема овог, 1190. броја Православља, завршена је у среду, 12. октобра 2016. године у 10.00 часова, када је у штампу предат овај број новина Српске Патријаршије.

На седници УО Фондације „Патријарх Павле“

У Патријаршијском двору у Београду 28. септембра 2016. одржана је редовна седница УО Фондације „Патријарх Павле“, којом је председавао Патријарх Српски у својству председника. Седници су присуствовали и остали чланови: Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, Епископ рашко-призренски Теодосије, протојереј-ставрофор Трајан Којић и Милан Андрић, секретар Управног Одбора. На седници је разматран извештај о финансијском пословању Фондације у протеклом периоду. Посебна помоћ је одобрена Универзитетској децјој клиници у Тиршовој улици у Београду, ради набавке 18 инфузионих пумпи, као и Удружењу особа са инвалидитетом „Зелени светионик“ из Чачка. Управни одбор је донео одлуку о публиковању превода са немачког језика књиге Виктора Поспишила *Патријарх* у

Српској Православној Цркви, чије је прво издање на овом језику изашло 1966. године у Бечу.

Званични приједи

Његова Светост Патријарх српски Иринеј примио је 5. октобра 2016. у Патријаршији српској у Београду Владана Вукосављевића, министра културе и информисања у Влади Републике Србије.

Пријему су присуствовали протојереј-ставрофор Стојадин Павловић, директор Патријаршијске управне канцеларије, и мр Зоран Недељковић, управник Библиотеке Патријаршије српске. Разговарано је о заједничким текућим активностима СПЦ и Министарства културе, са посебном пажњом на заштити српских светиња на КиМ.

Истог дана, Његова Светост је примио добродетелце јединственог пројекта „Стопама наших предака“, који са Патријарховим благословом већ пет година води и реализује званично гласило СПЦ за децу *Светосавско звонце*.

Посебна мисија овогодишње, пете по реду генерације, која је са *Светосавским звонцем* кренула путем предака била је израда споменика крајпуташа, у част и славу Гвозденог пука Моравске дивизије чији су припадници својим јунаштом многе од битака преокренули у победе у Првом светском рату.

Патријарх Иринеј је уручио грамате Ђорђу Радиновићу, Александру Јовичићу, Јови Чоловићу и Михаилу Глигорићу, у име захвалности и као сведочанство њихове

добродетели, и пожелео сваког добра и напретка од Господа на одговорним пословима које обављају.

Извор: Светосавско звонце

У Топчидерској цркви

Патријарх Српски је служио, 2. октобра 2016, Св. Арх. Литургију уз саслужење јереја Владимира Марковића, старешине Топчидерског храма, јереја Стевана Стевановића, војног свештеника топчидерске касарне приписаног топчидерском храму, ђакона Александра Секулића, службеника Кабинета Његове Светости, и ђакона др Ненада Идризовића, службеника Народне библиотеке, и ипођакона Владимира Јелића, управника Патријаршијског двора.

Јереј Владимир Марковић је том приликом рекао: „Реконструисали смо најстарију зграду на Топчидеру и међу најстаријима у Београду из 1831. тзв. Митрополитовог конак. Уредили смо порту топчидерског храма и изградили паркинг простор. Све ово не би било могуће без добрих људи и фирми који су нам помогли, и који су на тај начин себе трајно уградили у богату историју топчидерског храма.“

Потом је Патријарх заблагодарио свим парохијанима и домаћинима који су помогли обнову Митрополитовог конака, не скривајући радост што је за тако кратко време зграда спашена од пропадања и враћена у употребу како и доликује најстаријој београдској цркви. ■■

Устоличење Епископа источноамеричког Иринеја (Добријевића)

Светлост Истока и светлост Запада почиваће у подневици континента који лежи између Истока и Запада...

Стотине верника Српске Православне Цркве, Епархије источноамеричке заједно са јерарсима, свештенством и вернима из целог света окупило се у Саборном храму Свете Тројице у Питсбургу 1. октобра 2016. г., пожелевши добродошлицу Преосвећеном Вл. Иринеју, свом новом јерарху и архипастиру

Том приликом Његово Преосвештенство Владика источноамерички Иринеј се окупљеној браћи архијерејима, архипастирима, представницима наше Свете Цркве и сестринских Православних Цркава, високопреподобним, високопречасним и пречасним свештеницима, као и краљевским височанствима, званицама из света политике и културе... обратио пригодном приступном беседом, између осталог, рекавши: „Овде изјављујем своју непоколебиву оданост и своју најдубљу захвалност Његовој Светости Архиепископу пећком, Митрополиту београдско-карловачком и Патријарху српском Иринеју, Епископском Савету Северне и Јужне Америке, и Светом Архијерејском Сабору Српске Православне Цркве на њиховом поверењу према мени удостојивши моју недостојност овог узвишеног звања Епископа источноамеричког. Премда је ова стаза чврсто утабана, колена мога срца и душе тресу се као некада и сами темељи земље оног великог и светог дана Педесетнице. Па ипак, утешен сам знајући да епископска власт, Духом Светим поверена мојим слабањим рукама и пастирском жезлу, чврсто почива на најпоузданијем камену темељцу: Христу, стени из исповести Св. апостола Петра (уп. Матеј 16, 18) на којем је он саградио Своју Цркву.

Да бисмо узнатпредовали у нашем грађењу, морамо бити „довољно храбри“, као што је Јоав подсетио свога брата у

она древна времена: „Буди храбар, и држимо се храбро за свој народ и за градове Бога свога, а Господ нека учини што му је по вољи“ (2. Сам. 10, 12). И отуда сам ја, по речи-ма истог Св. Николаја Жичког, „благодаран Богу, а људима захвалан, и без жига срама смело гледам у будућност“. Тако је велики пророк Исаија, одговарајући на призив Господњи, и док је корачао долином и гледао око себе народ Божији, радосно и пуног срца узвикнуо, што и ја данас понављам: „Ево, ја и деца коју ми је дао Господ!“ (Ис. 8, 18).

Међутим, управо у овом свету и даље су многобројне тешкоће и невоље с обзиром на то да многи не желе да прихвате Божију љубав! Они више воле да живе на свој начин без Господа. Прописи и уредбе Творчеве заборављају се у нашем савременом друштву. Молитва, која се све више избацује из јавног живота, схвата се као досадно трагање за испразним религијама, а не као неограничено време и простор кад треба почини и испунити своја плућа надахнућем Светога Духа, молитва у којој слободно дишемо истинском вером и одговарајуће созерцавамо и испуњавамо Његовом љубављу.

Браћо Архијереји, Ваша Краљевска Височанства, пречасна браћо, преподобни монаси и монахиње и верни Божи народи, христољубиви сабрање!

Историјски је приписано Светом Сави да је преко једног од својих архијереја по имену Иринеј изрекао да нас

„они са Запада сматрају да смо Исток, а они са Истока да смо Запад, премда не припадамо ни Истоку ни Западу, него једино небеском Јерусалиму“. Ово је наш посебни, српски и заједнички православни етос, наша стваралачка моћ општења са светом и наш јединствени допринос који није ни источни и западни. Све ово мора се остварити у јединству, „складу узвишеног осећања, интелекта и снаге воље“, према Светом Владици Николају, чији сам благослов добио док сам био у утроби моје мајке и чије свето присуство непрестано осећам поред себе. Наиме, управо описујући Америку, забележио је: Светлост Истока и светлост Запада почиваће у подневици континента који лежи између Истока и Запада...

Молим те, Госпode, Који си повео мојој смерности да се старам о Твојем Винограду, светој Источноамеричкој епархији, коју си засадио Твојом светом Десницом на овом светом тлу: нека ме Твоја вечна светлост води при моме молитвеном и преданом раду, увек заједно са онима које си поверио мојем старању. Нека бисмо у нашем орању, сејању и наводњавању пожњели жетву Твојих изобилних благослова. Нека Твоја света Десница увек чврсто држи наше ослабљене руке и допуни све што недостаје у нама зарад Твојих Светих. Јер Ти си, Христе, истински међу нама који смо се сабрали у Твоје Име, и Ти ћеш бити и остати у нама, сада и увек и у векове векова. Амин!“

Приступну беседу Епископа Иринеја можете у целисти прочитати на интернет адреси: http://www.spc.rs/sr/pritupna_beseda_episkopa_istoc-hnoamerichkog_irineja

З. Н.

Извор: Информативна служба СПЦ

– У Епархији ваљевској –

Благословени венац десет година Господњих*

Рађање или обнова епархија увек представља дело сагласја Светога Духа и воље Светог Архијерејског Сабора. Догађај обнове Епархије ваљевске, чију десетогодишњицу прослављамо, најбоље можемо описати речима Светог Јеванђеља: *Беше човек домаћин који посади виногради и оџаги ња плошом, и ископа у њему џивницу, и саџаги кулу, и даде ња виноградарима, и оџиде...* Причу о Епархији није могуће започети на други начин осим причом о њеној глави – Епископу. Када је Свети Архијерејски Сабор СПЦ на редовном мајском заседању 2003. године изабрао игумана манастира Каона за Епископа аустралијско-новозеландског, био је то избор првог епископа Српске Православне Цркве у 21. веку. У овој чињеници сагледавамо промисао Господњи: у веку у који смо закорачили и који, журећи, раскида са прошлим и сумануто хита ка неизвесној будућности, Господу су, а и нама, потребни људи који из ризнице своје душе износе оно што је што је данас тешко пронаћи: побожност, честитост, скромност, чиста вера... Након три и по године проведене у Аустралији где је *боравио у џуђем свџу, а међу својим народом*, вољом Светога Духа Владика Милутин постављен је за првог пастира обновљене Епархије ваљевске. Већ десет година он је вредни домаћин и неуморни виноградар винограда Господњег, којим мудро управља речју истине Христове.

Данас је можда погодан тренутак да се запитамo како би изгледало то да Домаћин који засади овај наш виноград, пошаље слуге Његове, баш као у јеванђелској причи, у изненадну посету и затражи плодове нашег рада. Најпре би, у том случају, наше госте повели са краја на крај Епархије, показујући нове и дивне домове Господње – храмове освештене за ових десет година. Од десетине новоподигнутих храмова, овде ћемо поменути само као дивни драгуљ, велелепни Храм Христа Спаситеља у Убу. Градитељски замах живи у нашој Епархији и данас је у пуној својој снази. Међу свим овим храмовима који се тренутно изграђују, својом лепотом и значајем издваја се Храм Светог Нектарија у Ваљеву, обгрљен двема рекама, који ових дана добија пун небоземни изглед.

Имали би наши гости и прилику да упознају десетине нових и младих свештеника, свештенмонаха и ђакона, које је Владика Милутин рукоположио и послао на њиву Господњу. Страхујем, ипак, да бисмо тешко нашим гостима дочарали колико Владика води бригу и улаже у наше манастире и обнову монаштва. Само ми, који смо свакодневно уз њега, знамо да му је лепота монашког позива прва и последња мисао свакога дана. Иако невелико бројем, наше монаштво јесте извор живе воде, са којег се сви ми напajамо. Обновљени и очувани наши манастири јесу колевке које Црква непрестано љуља, стрпљиво чекајући времена када ће они постати пуни деце Божије. Ми знамо да ће то време сигурно доћи, јер како нас учи Балкански Златоусти, Свети Николај Лелићки, православље се не може замислити без монаштва.

Оно што сигурно не бисмо смели заборавити да предочимо нашим гостима, то је да наш виноград одавно није само простор у храму, већ да се свих ових година трудимо да проширимо Реч Божију и изван њега. Кренимо, за почетак, од библиотеке у Осечини, храма књиге и културе, која данас слави и посвећена је Светом Владици Николају, и у којој се организују бројни садр-

жаји њему у част. Након тога, на овом путу посетимо и карсру „Живојин Мишић“ у Ваљеву, ту бисмо сусрели и десетину војника сабраних у војној капели Светог Николаја, коју је прошле године наш Владика осветио, како чекају да се причесте, постајући од војника земаљских – војници небески. Даље би свакако било лепо посетити Ваљевску болницу, и у њеном кругу предивни Храм Светих Врача. Ту бисмо, сигуран сам, затекли и болничког духовника, који неуморно и даноноћно дежура, издајући и превиијајући ране и болести душа. Не би слика о нашој Епархији била потпуна уколико не бисмо посетили Центар за културу и Ваљевску гимназију. У салама ових установа, девету годину за редом Светосавска омладинска заједница организује Духовне трибине са којих су говорили многи интелектуалци, писци, песници, спортисти. Даље би наше путовање текло према благородној Тамнави и већ поменутом велелепном храму у Убу. У њему и око њега још увек снажно живи богомољачки дух николајевског кова, који има циљ да у читавој нашој Епархији оживи богомољачка братства, као носиоце парохијског живота и служења. Ова богомољачка заједница непрекидно годинама уназад организује посећена духовна предавања. Овим се богомољачки покрет у нашој Епархији, заједно са Светосавском омладинском заједницом, издваја као главни мотор неопходне, *унушрашње мисије наше Цркве*. Ако бисмо наставили даље своје путовање, ка самој граници епархије, стигли бисмо до Геронтолошког центра у Обреновцу. Овај дом краси капела Светог Пантелејмона и свештеник који духовно стражи над овом установом. Примера служења нашег свештенства народу има још много широм наше Епархије, али сви они само сведоче насушно важну светоотачку истину: *оно што није прихваћено, не може бити ни спасено*. Зато се трудимо да све и свакога прихватимо, да служимо и освећујемо, како бисмо преображено принели Богу.

Уз радио „Источник“, последњих година започели смо и тв-продукцију на локалним телевизијским станицама. Сва ова *јавна пројекта*, али и природна благочестивост народа овог краја, допринели су резултатима које постижемо на пољу верске наставе. Посебно задовољство би нам било да нашим гостима покажемо једно намесништво у којем нећемо пронаћи ђака који не похађа верску наста-

ву. И у осталим школама ситуација није много другачија: 85% деце основног и 78% деце средњег узраста у нашој епархији похађа верску наставу. По овом питању, са поносом се налазимо на самом врху у Српској Православној Цркви. Оно по чему смо још препознатљиви, јесте и увођење верске наставе у предшколске установе.

Проповед Цркве Христове нису само речи, већ и конкретна дела љубави и милосрђа. Недостајало би нам времена да набројимо сва добротинства пружена установама и појединцима. Оно што ипак издвајамо из наше ризнице добрих дела јесте несебична помоћ наше Епархије у време великих поплава 2014. године, које су захватиле скоро целу Епархију ваљевску. Целокупна Православна Црква опет је показала своје право лице. Преко наше Епархије стизале су, тих тешких дана, тоне хуманитарне помоћи. Почевши од сестринске нам Цркве Русије, преко наших епархија у Европи и Америци, па све до далеке Аустралије, сви су здушно стали уз наш страдални народ. Подстакнути светитељским ликом Патријарха Павла, преко његовог Фонда за помоћ послали су, а ми смо поделили, преко милион евра помоћи. Многе домове посетили су од епископа, свештеника, вероучитеља, чланова Светосавске омладинске заједнице и многи верници, како би помогли у подели онога што треба. Али, ова акција помоћи је непрекидна активност и не постоји само у време великих невоља. Неволника и оних којима треба помоћ има увек. Зато Коло српских сестара, и у овом тренутку, прикупља намирнице за десетине угрожених домава и породица у нашем граду.

Све до сада речено нашим гостима представљало би један пресек по хоризонталу наше Епархије. Али, као виноград који своје корене има на небу, наша Епархија има и своју вертикалу и представља брод усидрен у Царству небеском. Као нераскидиве везе између престола нашег и Свевишњег добили смо у аманет мошти и непролазне речи Светог Николаја. Зато је манастир Лелић данас у потпуности обновљен и свакодневно посећен, а догађај пресвлачења Светих моштију Владике Николаја остаће златним словима уписан у историји наше Епархије. Том приликом Епархију ваљевску походио је други пут, од укупно три посете, поглавар Српске Православне Цркве, Његова Светост Патријарх Српски ➔

Господин Господин Иринеј. Посебан благослов за десет година обновљеног живота Епархије ваљевске представља догађај канонизације Преподобног Аве Јустина Ђелијског. Тиме је наша Епархија, али и васцела Црква добила још једног заступника, чије су Свете мошти пренете и почивају у кивоту манастира Ђелије.

И за крај, али не мање важно, већ супротно – као најдраже нам, нагласићемо и то како је овај наш духовни виноград изнедрио и још једну плодотворну лозу. Наиме, новоизабрани Епископ аустралијско-новозеландски Господин Силуан, духовни је рукасад нашег Владике. Сигуран сам да би наш Владика могао упутити свом духовном сину речи Светог апостола Павла: *Ви сите наша њосланица, коју њознају и чиишају сви људи; који сите се њоказали да сите њосланица Христѡва, коју смо ми служећи њаписали не ма сѡилом, не ѡ Духом Боѡа живоѡа, не на каменим шаблицама не ѡ на шаблицама срца*. Ускоро, Владика Силуан одлази да негује и унапређује свој виноград. И зато данас, попут мироносица које миро са сузама мешаху, и ми радосном тугом обузети, саборно желимо да му захвалимо. Ако бих смео да говорим у име монаштва и свештенства наше Епархије, рекао бих оно што, верујем, свако од нас осећа: хвала Вам драги наш оче и Владико што сте били део нашег духовног тела. Желимо Вам да Вас Ваша будућа браћа и паства заволи онолико колико и ми.

На крају свега реченог узносимо речи благодарења Господу на свему оствареном. Господу који, како каже Свети Јован Златоусти, *дела ѡрима, и на меру целива, делање цени и ѡринос хвали*. Њему се молимо да на дверима небеским сваког члана наше Епархије дочека речима: *Добри и верни слуѡа, у маломе си ми био веран, над мноѡим ѡу сѡе ѡосѡавиѡи. У ѡи у радосѡи Госѡодара својеѡа*.

Свешѡеник Дарко Ђурђевић,
секретѡар Еѡархије ваљевске

**Скраћена верзија ѡтекста ѡпредсѡављеноѡ тосѡиима
на ѡрослави десетѡи ѡодине од обнове Еѡархије ваљевске,
25. сепѡтембар 2016. ѡодине.*

Институт за међународну политику и привреду организовао је у Београду 23. септембра седми по реду тематски међународни научни скуп „Очување и заштита културно-историјског наслеђа Србије у иностранству“. На скупу су учествовали реномирани стручњаци из области историје, теологије, међународних односа, дипломатије, културног и историјског наслеђа и сродних научних дисциплина из Србије и иностранства. Ове године посебно место су имале теме: „Улога српских националних мањина и верских заједница у очувању културно-историјског наслеђа“ и „Сукцесија и културно-историјско наслеђе Србије у иностранству“. Научна конференција имала је за циљ да сагледа улогу и могућности српских институција у очувању и заштити културног и историјског наслеђа у иностранству. Сва материјална добра, у материјалној или нематеријалној форми, која су настала ван државних граница Србије, без обзира на то да ли су фактички сачувана или не, била су предмет интересовања и научне обраде: цркве, гробља, грађевине, задужбине, књижевна дела, музика, сликарски радови, језик, празници, манифестације, традиционала окупљања, значајне личности, обичаји, легати, итд. Другим речима, све оно што спада у материјално и нематеријано културно наслеђе јесте област коју би неизоставно требало сачувати и трајно научно документовати, истражити и представљати широј научној и културној јавности. У четири радне сесије, двадесет пет домаћих аутора и седам аутора из иностранства презентовали су своје научне радове. Први реферат, са којим је отворена седма међународна научна конференција, на тему: „Дијаспора и очување националног, културног и верског идентитета и наслеђа – теолошка перспектива“ изложио је ђакон доцент др Здравко Јовановић.

У свом реферату др Јовановић је анализирао етимологију и историјат разумевања и богословско значење појма *дијаспоре* у класичним, старозаветним и новозаветним текстовима. У Старом Завету појам *дијаспоре* описује феномен изгнанства, егзила и расејавања јеврејског народа изван Палестине. Временом, разумевање ових трагичних догађаја се мења и сагледавају се позитивни аспекти постојања дијаспоре. Примера ради, идентитет Израилѡа се може сачувати и артикулисати и изван матичног географског простора. У Новом Завету појам *дијаспоре* се не повезује са етносом, већ се Црква сагледава као Нови Израил који својом вером у васкрслог Христа само обитава у свету, а чије је „живљење на небесима“ (Фил. 3, 20). Ђакон Јовановић у свом раду напомиње да би појам *дијаспоре*, у складу са теолошким схватањем, требало сагледавати у ширем контексту који надилази проучавање односа дијаспоре и матице или дијаспоре и аутохтоне културе, и сагледавати га у контексту комплексне матрице у којој данас функционишу међуљудски односи на бројним нивоима – политички, религијски, културолошки, привредни итд. Излагач је истакао да је наслеђе потребно примити, чувати, узрастати у њему, али и делити са онима који са тим наслеђем нису директно повезани, наводећи да „српско наслеђе одражава специфичне хришћанске вредности и стога је потребно делити га са другима у циљу постизања релевантности за светску културу“.

VII Научна конференција „Очување и заштита културно-историјског наслеђа Србије у иностранству“

Ранка Маџаревић

„Српско наслеђе одражава специфичне хришћанске вредности и стога је потребно делити га са другима у циљу постизања релевантности за светску културу.“

Др Филип Шкиљан, виши научни сарадник са Института за миграције и народности из Загреба, говорио је на тему „Претварање српских православних цркава на подручју Загребачке митрополије у гркокатоличке и римокатоличке богомоље у време НДХ“, у којој је изложио битне податке о црквама које су срушене и одузете, као и о покатоличеним православним Србима тог доба. Он је, на основу архивске грађе из Хрватског државног архива и надбискупијског архива у Загребу, навео у свом раду да је за време Другог светског рата од укупно 637 храмова СПЦ на подручју данашње Хрватске у потпуности уништено око стотину храмова од стране усташких власти.

У оквиру прве сесије одржано је још неколико излагања. Тему „Будимска епархија и очување културно-историјског наслеђа Срба у Републици Мађарској“ је представио др Предраг Вајагић, представник Друштва наставника историје из Бачке Паланке, и говорио о историјским периодима Епархије наводећи период од 1918. до 1945. године као најтежи период када је Мађарску територију напустило око 40 000 православних Срба. Данашњи центар Епархије је Сент Андреја која има 11 парохија, Српски православни музеј који садржи и библиотеку са 23 000 библиотечких јединица и Архив епархије. Он наводи и значај зграде Текелијанума, познате и као „Српски пантеон“ у Пешти, саграђене у 19. веку од стране Саве Текелије са циљем да се у њој школују сиромашни и најбољи српски ђаци и студенти из свих крајева где су живели Срби. Временом, после Другог светског рата, ово велелепно здање у свом обновљеном и редизајнираном издању је потпадало под националну управу и као Задужбина укинута. Др Предраг Вајагић у свом раду

детаљно описује повратак њене првобитне делатности и једног дела здања Текелијане Епархији будимљанској СПЦ 1996. године, а затим и обнављање зграде 2015. године. У знаку нових добросуседских односа и дијалога на територији Мађарске, после више од сто година, подигнут је српски православни храм посвећен Св. Андронику и Јунији у Печују 2015. године, чије освећење је извршио Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј.

На Конференцији је изложено још неколико наслова који су уско повезани са деловањем СПЦ у очувању националног и верског идентитета Србије у иностранству: „Српске цркве и манастири на светим водама Лима“, „Манастир Озрен у Босни кроз векове“, „Евидентирање и документовање српских гробаља, гробних места, надгробних споменика и епитафа у Мађарској“, „Религија као кључна компонента националног идентитета“ и „Неговање националних идеала – Српска православна црквено-школска општина у Бечу“. Сви ови наслови, и многи други са осталих сесија, биће објављени у зборнику радова у издању Института.

Овогодишњи научни скуп по једнодушној оцени учесника и присутних био је веома успешан и плодотворан, јер је омогућио представљање значајних тема у вези са очувањем српског културног наслеђа, и отворио читав низ перспектива за будућа истраживања. Својим излагањима, учесници су подсетили да је очување наслеђа уско повезано са очувањем идентитета и да оно представља превасходни задатак свих генерација које га наслеђују, било у матици или у дијаспори. Српско културно наслеђе због свог хришћанског утемељења позива на дијалог и љубав, али и заслужује истакнуто место у простору светске културе. ■■

Због чега нам је веронаука потребна

Полемiku о сврсисходности наставе унапређене веронауке за око 500.000 ђака који је у основним и средњим школама у Србији од ове године похађају, настављамо у наредним бројевима. После 15 година колико веронаука траје у наставном програму, од ове школске године одвијаће се по новом наставном плану који је потписао нови министар просвете Младен Шарчевић. Који разлози иду у прилог утемељењу веронауке у нашем школству – настављамо разговор са угледним личностима.

Значај веронауке

Проф. др Александар Милановић, Филолошки факултет

Ако не желимо да по матрици неолиберализма у школи стварамо, фабрикујемо, само послушне и за свет незаинтересоване занатлије који брину само о томе у којем правцу треба заврнути шраф, ђацима морамо створити образовни систем који ће им понудити кључеве за откључавање читавих лавирината културе и цивилизације у којој живе. А та култура је била и сада је на хришћанским основама.

За статус веронауке у нашим школама, баш као и у другим европским образовним институцијама, потпуно је ирелевантан наш лични однос према религији, баш као и религиозност. Не морамо бити религиозни, али ћемо лакше и брже то препознати ако јесмо, да бисмо схватили како је у основи европске културе и цивилизације *хришћанство*. И то не само данас, већ 20 столећа, што најлепше илуструје чињеница да и године, деценије и векове бројимо од рођења Христовог, а да смо га кроз историју још бројали и на византијски начин, тј. од старозаветног настанка света.

Ако наша деца и време мере према хришћанским мерилима, чак и ако нису верници, ако добрим делом имају тзв. „календарска“ имена, чак и ако нису верници, онда

морамо увидети да је хришћанство, макар и посредно, део њихове егзистенције чак и када тога нису свесни. Међутим, овај егзистенцијални аспект наше „приче“ о хришћанству само је увод у суштину наше „одбране“ наставе веронауке у школама.

Сврха школе, опште је место, јесте да од наших ђака створи свестрано образоване младе људе, од којих ће неки наставити даље школовање на факултету, а неки не. И једни и други треба већ у школском узрасту да схвате основе *културе и цивилизације* којој припадају. А тај културолошки и цивилизацијски контекст је шири – европски, и ужи – словенски. И шири и ужи контекст ученицима можемо представити преко језика: шири преко сличности и веза српског језика са другим

индоевропским језицима (енглеским, немачким, француским и другим светским језицима који се уче у школи), а ужи преко још већих сличности српског језика са другим словенским језицима (што ће најлакше препознати ђаци који уче руски, језик који се нажалост све више протерује из наших школа). Ово су лингвистичке теме које би требало потенцирати на часовима српског језика и страних језика, а инсистирање на сличностима олакшаће учење и матерњег и страног језика. Са друге стране, сличности и везе српске културе са другим европским културама почивају, пре свега, на заједничким хришћанским темама и мотивима у уметности, архитектури и сл. Ово постаје нарочито видљиво на простору који чини заједницу *Slavia Orthodoxa*, тј. *право-*

славно словенство. Језичке и културолошке сличности православних словенских народа (Руса, Белоруса, Украјинаца, Бугара и др.) са нашим народом плод су вишевековне припадности истом духовно-културном кругу, базираном на православљу. Како су корени овог окружења у византијској култури, и наше културолошке блискости са Грчком (у коју наши ђаци неретко иду на летовање) постају јасније, и занимљивије за посматрање и анализирање.

О свему овоме ђаци понешто уче на часовима историје, географије, музичке културе, ликовне културе, историје уметности, филозофије... Али карика која све те дисциплине повезује у јединствену културолошку матрицу управо је настава веронауке, која ће ђацима обезбедити да препознају и суштински разумеју карактеристичне хришћанске теме и мотиве у књижевности, музици, сликарству, архитектури, али и у народној култури тј. фолклору. И то не само у прошлости, јер не мислимо овде само на српску народну књижевност, средњовековну уметност (књижевност, музика, сликарство), уметност српског просветитељства са Доситејем Обрадовићем, српски романтизам са Петром Петровићем Његошем, на Мокрањца, Црњанског или Дучића... Хришћански контекст европске и српске културе није окамењен у историји, већ је у питању оквир чак и најмодернијих уметничких стремљења. Листа савремених уметника који инспирацију налазе у хришћанству готово је непрегледна и покушај њиховог набрајања био би претенциозан и непромишљен.

Зато ћемо, пре свега, младим читаоцима *Православља* понудити само један пример, и то из наизглед неочекиваног света – рок музике. Она се веома ретко, не сасвим без разлога, смешта у било какве хришћанске оквире, а понекад, опет не сасвим произвољно, аналитичари проналазе у њој чак и сатанистичке мотиве. Међутим, управо најзначајнији музичари, који су у Америци утемељили и базично одредили развој рок културе, у својим каријерама имали су читаве фазе посвећености

хришћанству, оличене на читавим албумима. Мислим ту пре свега на Боба Дилана и Леонарда Коена, легендарне рок музичаре и песнике, који су били пресудна инспирација читавим генерацијама млађих рок уметника у Америци и Европи. И други епицентар рок културе, Велика Британија, свету је понудила многе велике звезде. Једна од највећих, Дејвид Боуви, на свом последњем и завештајном албуму уводи као централни мотив Лазара, верујући у своје, тј. уметничко ускрснуће. Оваквих примера у рок музици је јак много, чак и у српској, а довољно је присетити се текстова неких од највећих хитова наших најзначајнијих рок група – Рибље чорбе („Погледај дом свој, анђеле“), Партибрејкерса („Маријо, мајко Божија, да ли видиш шта раде са твојом децом“),

Ван Гога („Где год да си, анђеле, мој брате“) или Неверних беба („Велики је Бог што гледа на нас“) – да би се закључило једно.

Ако не желимо да по матрици неолиберализма у школи стварамо, фабрикујемо, само послушне и за свет незаинтересоване занатлије који брину само о томе у којем правцу треба заврнути шраф, ђацима морамо створити образовни систем који ће им понудити кључеве за откључавање читавих лавирината културе и цивилизације у којој живе. А та култура је била и сада је на хришћанским основама. Зато ђацима који то желе, без икаквог наметања (као и до сада), морамо обезбедити квалитетну наставу веронауке, са довољним фондом часова и са квалификованим и квалитетним вероучитељима. ■■

Остављам себи молитву

Хаџи Ненад Мариџић, ђлумац, Народни позоришта у Београду

Како ће будући академски грађани разумети Тарковског, Стриндберга, Достојевског или Шекспира, уколико се не упознају са оним што је често основни мотив њихових великих дела?

Пре неколико година, у Цркви Покрова Пресвете Богородице, након недељне Литургије успео сам да зауставим проту Милета који се, упркос својим позним годинама, брзо кретао ка отвореним, бочним вратима. Чуо сам од многих који су делили те јутарње радости заједничке молитве, да је протојереј Миодраг

Миловановић веома неочичан човек, јер се његова бриткост ума и ведар дух не уклапају у слику онога што верујемо да ћемо бити ако напунимо деведесет година. Након уобичајеног поздрава и затраженог благослова, упитао сам га како је. Одговорио је: „Одлично! Скоро као ви! Хај’те са мном!“

Упутисмо се у парохијски дом. Нисмо прешли ни пар метара, већ су га чекали испред дома други којима су требала решења за готово нерешиве дилеме. Овог пута, два верника спорила су се око тога да ли је важно захтевати од жена да у цркви покрију главу марамом. Као путоказ и главно штиво у којем су тражили одговор, све до појаве проте Милета, било је неколико листова на којима су речи Св. Апостола Павла.

Замолио их је да му прочитају где Апостол Павле говори да женама треба покров преко главе. Са неколико страница папира почели су да читају и један и други дајући своја тумачења. „Добро“, одговорио је озбиљно, а онда је са великим осмехом затражио да окрену страну и прочитају шта је написано... Брзо су и сами увидели шта је протина намера. „Да... Пише да је Бог женама већ дао покров тиме што им је дао косу.“

„Ето, видите како велики Апостол овде сам себе оповргава. Сигуран сам, не случајно. Управо тиме нам оставља да сами уредимо како ћемо се понашати, у складу са временом, околностима... Четрдесет и више година овај народ није имао где да научи све то,

па га сад треба дозвати, показати му љубав и као што мајка даје детету прво млеко, па тек онда нешто јачу храну, тако и ми морамо са вером... Да нас буде постепено све више. Па ћемо полако научити...“

Ћутао сам и трудио се да запамтим сваку реч тог дивног старца чије су уши слушале и самог Патријарха Павла на исповестима.

Говорио је о народу чија је веронаука била скрајнута, верујући да је то време прошло. На жалост или на његову срећу, није дочекао да ту науку поново отимају од тог истог народа.

Како ће будуће генерације разумети зашто је Исак Њутн, и поред свог научног дела, уверавао савременике да је васкрсење могуће, или Теслино писмо мајци у којем оставља трагичну поруку да се осећа неуким пред њеном науком која је једино лежала у Јеванђељу? Како ће будући академски грађани разумети Тарковског, Стриндберга, Достојевског или Шекспира, уколико се не упознају са оним што је често основни мотив њихових великих дела?

Када желим да се борим против неправде као хришћанин, увек се помогнем реченицом Св. Николаја да је почетак мудрости управо у том сазнању да на свету нема правде, јер да је има – свет би био Рај. Зато, у времену када се ниво воде у рекама мери висином црквених кровова, остављам себи молитву, а Бог ће већ учинити за сваког оно што је заслужио.

Приредила Славица Лазић

Часни ђакон Ненад Идризовић, који служи у Петропавловском храму у Топчидеру, одбранио је 9. септембра 2016. године своју докторску дисертацију на тему „Патријаршијска библиотека Српске Православне Цркве 1706–2006. године“ на Катедри за библиотекарство Филолошког факултета Универзитета у Београду, пред комисијом проф. др Владимир Вукашиновић, проф. др Војислав Јелић и проф. др Гордана Стокић Симончић као ментор. Осведочени и доказани историчар српског црквеног и општег хришћанског библиотекарства, познавалац класичних језика и старине, Ненад Идризовић ухватио се у коштац са комплексном и изазовном темом подаривши српској науци, једнако библиотекарству и историографији, нову критичку студију на тему историје устројства Библиотеке Српске Патријаршије. Доступан и у овој форми, као текст доктората у Универзитетској библиотеци у Београду и Филолошког факултета. Његово дело је нови путоказ свима заинтересованим за историју најстарије савремене библиотеке уопште код Срба.

То је сасвим нови, упадљиво свежи и критички осенчен историјат Библиотеке Српске Патријаршије. О историји фондова патријаршке књигохранилнице, њених стваралаца, библиотекара и чувених зналаца свих тајни писани су радови, али су они понављали романтичарске анегдоте, баратајући са сумарним и недовољно провереним, нарочито статистичким моментима из њихове повеснице. Идризовић по први пут, на основу разнобројних и разнородних архивистичких извора, скупљаних по разним местима и установама, даје сигурнију генезу настанка књижног блага који се чува у здању Двора Српске Патријаршије у Београду.

Својим интересовањем, писањем о српском црквеном библиотекарству, нови доктор библиотекарских и информатичких наука стао је у плејаду великих пера српске историографије као што су браћа Иларион и Димитрије Руварац, Љубомир Дурковић Јакшић, Радослав М. Грујић, придружујући се и другима који су писали о историји Библиотеке Српске Патријаршије, као што су Небојша Лазаревић, Богољуб Ђирковић, Чедомир Денић и други. Он нас, преко проверених и најчешће необјављиваних извора, води кроз време књигољубаца ми-

– Нови доктор наука у Српској Православној Цркви –

Први доктор библиотекарских и информатичких наука у свештенослужитељском чину

(Рад ђакона др Ненада Идризовића на историји Библиотеке Српске Патријаршије)

трополита Мојсија Путника (1780–1790), Стефана Стратимировића (1790–1836), затим патријараха Варнаве Росића (1930–1937), Викентија Проданова (1950–1958) и осталих, не заборављајући ликове библиотекара Димитрија Руварца, Владимира Албимовича Мајевског и дугодеценијског управника Богољуба Ђирковића.

Ненад Идризовић је текстом своје докторске дисертације бранио становиште да задата и обрађена тема *Патријаршијска библиотека Српске Православне Цркве: 1706–2006*. представља допринос укупном развоју корпуса знања о овом феномену и историји српских библиотека. Исто тако, она ће, свакако, „допринети новом сагледавању друштвене улоге црквених библиотека у бржој професионализацији библиотеке делатности код нас“. Након времена страдања у Другом светском рату, времена стагнације које аутор дисертабилног текста ближе одређује као другу половину протеклог XX века, пред Библиотеком Српске Патријаршије данас су нови задаци и изазови. Како ће се они

решавати може зависити и од теоријских оквира и научних резултата новоодбрањеног доктората, али и од спремности црквених библиотекара да негују ниво професионализма, тј. каталожки „покре“ књижне фондове различитих временских исходишта, језика, писама и географске провенијенције. Превасходни и најважнији пројекат савременог српског црквеног библиотекарства на првом месту јесте модерна каталогизација фондова библиотеке Митрополита Стефана Стратимировића, Богословског училишта, Друштва „Слога“, Богословије Светог Саве, легата Патријарха Варнаве, Патријарха Викентија, Патријарха Германа (!) и других заборављених по полицама, слабо коришћених, писаних извора добрих знања.

Ненад Идризовић, као нови доктор наука даје мотивацију и нама млађима да не посустанемо на путу науке и потврде културне снаге Српске Православне Цркве. Исто-времено, показује којим путем треба да иде и архивистика као млађа сестра библиотекарства, од кога позајмљује методе и начин

класификације материјала. Ову докторску дисертацију, која ће се ускоро појавити у штампаном облику као стамена монографија, читаће библиотекари, архивисти, историчари и представници осталих струка. Она је сасвим нова критичка историја Библиотеке Српске Патријаршије, која треба да остане „светило које сија у тами“, а не „камен спотицања“, које се супротставља уљуљканости стереотипа да се све зна и да неке теме не треба истраживати. Из дубине срца упућујемо све искрене честитке часном ђакону доктору Ненаду Идризовићу, који је „Нове правце црквене архивистике и библиотекарства“ формулисале у Бихаћу 2012. године довео до значајних академских достигнућа.

Овај рад додатно препоручује часног ђакона др Ненада Идризовића решавању проблема црквеног библиотекарства, организације, историје и праксе Библиотеке Српске Патријаршије. Наша наука и помесна Црква већ су добили доста, а са временом још ће и више.

Радован Пилиповић

— Од Свечовека до Богочовека —

Живот и рад Епископа Николаја

— 18. део —

Однос философије и науке

Радован Бијовић

Већ је напоменуто да се Николај овим питањима не бави на систематичан и консеквентан начин. То су углавном успутне мисли и идеје разасуте по његовим радовима. Чини се да не би допринело бољем разумевању уколико би се од тих разбацаних мисли и идеја правила вештачка, доследно изведена теорија. Зато ћемо се осврнути само на неке најинтересантије Николајеве мисли о овој проблематици. Будући да се понегде срећу опречни ставови о истим стварима, изнећемо и једне и друге тамо где је то неопходно.

Иако нигде експлицитно не дефинише философију и науку, ипак се може закључити да им придаје уобичајена значења. Философија је теоријско и кохерентно мишљење (мишљење мишљења). Она тражи истину у самом мишљењу, а наука у природним стварима и њиховим узajним односима. Оно што им је заједничко јесте усмереност на онострану реалност и немоћ да прекораче границе природног света. Оне, не само што не допи-

Владика Николај Велимировић, кадар из филма

ру до Вечне Истине, већ су неспособне да одгонетну и тајну вештаственог света. Људски разум, ако је одвојен од Бога, сам по себи је трагичан, а тиме и философија и наука, јер им је он једини инструмент (*Мисли о добру и злу*, 515). По својој природи, разум је увек склон самообмани и редукцији мноштва ствари на једну. Ту његову особину Николај назива „буквалношћу“ (Исто, 515). Та буквалност разума манифестује се у тежњи да се „један нижи свет схвати пространијим од осталих

виших светова, или, пак, када све више светове види садржане у том нижем свету“ (Исто, 515). Аутономни људски разум и ум имају још једну карактеристику која их спречава да буду поуздани извори знања и истине. То је „вратоломност“ (Исто, 515). Она се огледа у склоности да разум не види или прескаче поједине светове, што има за последицу непознавање целине света (Исто, 515).

Целину света чине четири света: природни, морални, духовни и божански (Исто, 515). По Николају,

то нису четири света у супстанцијалном смислу, већ само један. Природни свет (свет феномена и појава) је акциденталан, а управо је тај свет доступан научном знању. Ако се, захваљујући буквалности разума, тај свет представи као једино постојећи, онда је напросто реч о лажном сазнању. Будући акциденталан, природни свет има своју суштаственост у моралном свету, морални у духовном, а духовни у божанском. Према томе, свако истинито сазнање мора да обухвати целину, а то наука и философија нису у стању, и зато су њихова знања релативна, парцијална и хетерогена. У свом огреховљеном свету људи су склони томе. Склони су да целину света замене деловима. Труд, пак, који улажу да сазнају делове, а не целину, узалудан је: „Узалуд људи траже смисао једне твари у њој самој, или смисао свих видљивих твари у њиховој укупности. Нити су га нашли, нити га налазе, нити ће га наћи. Без творца твари ништа се не да осмислити, ништа разумети. Посматрана без и изван Бога свака је твар за нас тама; светлост у светлости Бога“ (Размишљања, СД IX, 743). Ограниченост и недовољност природних знања произлази из делимичности и ограничености самог материјалног света. Само тај свет (део целине света) не може да задовољи човека (Мисионарска писма, СД VIII (205), 221). То знање се односи на део, зато је оно незнање, јер део није исто што и целина (Човече, Бој те познаје, СД XI, 393–394). Научном методу и знању је крај где је крај и феноменалном свету. Помоћу имагинације, алегорија, интуиције и логичног закључивања, философија делимично прекорачује те границе, али ни она не обухвата тоталитет (Религија Њејошева, 96).

Хипотетичност и релативизам природних знања произлазе и из чињенице да свет није статичан. Свет је динамичан, у непрестаном је настајању и промени. Сваког дана је нов. Сваки нови дан је ново чудо – ново стварање света (Мисли о добру и злу, 758). Зато на-

Читаоцима *Православља* представљамо одабране одломке из књиге блажене успомене о. Радована Биговића *Ог Свечовека до Бојочовека* (Р. Биговић, *Ог Свечовека до Бојочовека: хришћанска философија владице Николаја Велимировића*, Друштво Рашка школа, Београд 1998).

учне истине не могу да буду општеважеће. Пошто је свет у престаној промени, у настајању и нестајању, са његовим променама се мењају и научна знања о њему.

Човек се никад не задовољава описивањем феноменалног света, већ стално настоји да проникне и у оно што је иза појава. Тим питањима се бави философија. Она одговара на питање шта је свет у својој суштини. Философија је „ореол науке“ (Исто, 757), њена синтеза, али исто тако и њена основа. Све науке се директно или индиректно ослањају на једну – метафизику. Ти метафизички ставови дају перспективу и усмеравају науке. Без тога би науке биле уске и прозаичне (Исто, 757). Философија је „теферич науке“ (Исто, 757) и њен „седми дан“ (Исто, 757). Наука је агрегат који ради и показује плодове свога рада, философија је „висока госпођа“ (Исто, 757) која убира плодове тога рада. Модерна философија живи од „Платона, Аристотела и других јелинских незнабожачких философа“ (*Изнаг Истока и Запада*, СД V, 802). Историја философије је „историја највећих заблуда у прошлости човечанства“ (Исто, 802).

Од световних философа Николај је највише ценио стоицизам, првенствено због његовог моралног учења. Он му се чини племенит, узвишен, човекољубив и пространогруд (*Брод на шаласима*, СД II, 262). У односу на остале философске системе стоицизам је без премца, али га ни он не задовољава. Интересантна је паралела коју Николај поставља између стоицизма и хришћанства. Стоицизам је мислени философски систем, хришћанство религија. Стоицизам је теорија, хришћанство искуство (Исто, 263). Стоицизам говори о безличном богу, хришћанство о оваплоћеном Логосу – о личном Богу (Исто,

263). За стоицизам је бесмртност само мисаони постулат, за хришћанство емпиријско искуство, јер оно види „оживљене мртве“ (Исто, 263–264). Стоицизам теоријски велича врлину, хришћанство је пуно мученика врлине (Исто, 264). Стоицизам говори о животу: „Дођох, видех и отрпех“, а хришћанство: „Дођох, видех, победих“ (Исто, 264). Стоицизам је књига, хришћанство живот. Стоицизам је сумња озарена пурпурном слутњом, а хришћанство Јеванђеље, блага вест о осећеној и доживљеној радости. Стоицизам је фатализам до резигнације, а резигнација до самоубиства. Хришћанство је хероизам до Крста. Стоицизам је светлост коју човек посматра, хришћанство светлост којом човек хода и живи (Исто, 264).

Настављајући даље с поређењем, Николај истиче, с једне стране, религиозну димензију стоицизма, а с друге, философску димензију хришћанства. Уколико је стоицизам искуство, утолико је он религија, а уколико је хришћанство теорија и спекулација, утолико је оно философија (Исто, 264). Премда је овде само реч о односу стоицизма и хришћанства, иста паралела се може повући уопште између философије и хришћанства.

Када се мало више удуби у ова размишљања, види се да Николај не вреднује философију и науку узете саме за себе. Он се, у ствари, пита шта оне значе за коначну судбину човека, и долази до закључка да као такве не значе ништа, јер му не откривају праву Истину. Он све посматра из есхатолошке перспективе и са сотириолошког аспекта. У том контексту, његова размишљања и треба вредновати и посматрати.

– наставиће се –

Још једном о Његошевој заветној цркви

др Александар Раковић

Зашто би ико разуман био против тога да се Његошева црква на Ловћену обнови на месту где је некад и стајала, а то би физички било покрај Мештровићевог маузолеја?

Петар II Петровић Његош је 1845. на Ловћену подигао цркву – капелу, црквицу – и посветио је стрицу Светом Петру Цетињском. Приликом подизања, а и непосредно пред смрт, Његош је изразио жељу да у овој цркви буде и сахрањен, „на оној висини, која је највиша у Црној Гори и од куд се виде понајвише само србске земље и сиње море“. О тим речима је сведочио Милорад Медаковић, Његошев ађутант, а потом секретар црногорског књаза Данила Петровића Његоша. С тим у вези, Његошева капела и Ловћен били су симболи српства Црне Горе. Краљ Црне Горе Никола Петровић Његош рекао је 1913. француском дописнику: „Ловћен је Олимп српски, споменик подигнут Божјом руком слободи и њезиним бранитељима, колико је то наше славне династије, подножије је то маузолија пепела Петра Петровића Његоша.“

Знајући за важност и симболику Његошеве цркве и Ловћена, Аустријанци су током Првог светског рата из Бококоторског залива бомбардовали ове светиње. Након капитулације Црне Горе, окупациони гувернер је наредио ексхумацију Његошевих костију да би се потом црква на Ловћену срушила. Митрополит црногорски Митрофан Бан је безуспешно покушао да умоли окупаторе да одустану од ове намере речима да је „Његош био не само господар

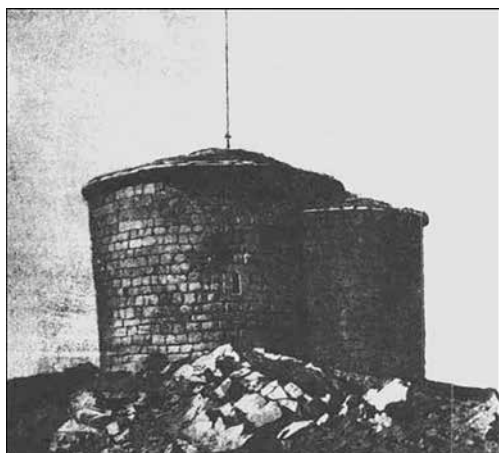
Црне Горе, већ и пјесник Српства, и да ће тај чин тужно одјекнути у свим српским срединама“. Ексхумација је извршена 12. августа 1916, а Његошеви остаци су након обављеног парастоса пренети у Цетињски манастир. Његошева црквица је већ била делимично разрушена аустроугарским бомбардовањем, а окупатор није стигао да је сруши до темеља.

Након ослобађања Црне Горе и после стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1918), покренути су напори за обнављање Његошеве капеле. Митрополит црногорско-приморски Гаврило Дожић је 14. новембра 1920. упутио предлог за обнављање Његошеве заветне цркве, што је Свети Архијерејски Сабор Српске Православне Цркве подржао. Његошева црква је обновљена 10. септембра 1925, а Митрополит Гаврило ју је освештао је 12. септембра 1925.

За дан свечане прославе је одређен 21. септембар 1925, када су на Цетиње допутовали југословенски краљ Александар Карађорђевић и Патријарх српски Димитрије Павловић. Тог дана, тачно у подне, на Ловћен је стигао ковчег с Његошевим костима. Ковчег су у обновљену цркву унели краљ Александар Карађорђевић, чланови Владе Краљевине СХС и Митрополит Гаврило са епископима битолским, тимочким и чехословачким. У саркофаг су спуштени комадић Његошеве

свилене одеће и албанска споменица коју је краљ Александар скинуо са својих груди. Митрополит Гаврило је потом закључао ковчег и запечатио га печатом Митрополије црногорско-приморске, док је печат Краљевине СХС ставио ђенерал Дамјановић. Митрополит Гаврило је кључ предао краљу Александру који је, такође, своју сабљу положио на поклопац саркофага да ту преноћи.

Архитекта Николај Краснов је изванредно обавио реконструкцију Његошеве цркве коју је дивно осликао Урош Предић. Обновљена црква је израђена од тесаног камена с Ловћена. Све што је остало од старе цркве је узидано у обновљену. Простор око нове цркве је нешто проширен, подигнута је ограда са степеницама од тесаног камена, а на врх цркве је постављен крст од мермера с Венчаца. Унутрашњост цркве је сачињена од мермерних плоча које су имале иницијале Петра Петровића Његоша. При улазу у цркву стајала је икона Светог Ђорђа. У унутрашњости су биле иконе Светог Петра Цетињског, Светог Василија Острошког, Светог Стефана Пиперског и Светог Јована Владимира, а изнад њих фреска Исуса Христа. Испод мермерне круне израђен је Његошев лик у мозаику. На страни где је стајао саркофаг узидан је камен из Његуша, на којем је такође насликан Његошев лик. Цркву су украсили цитати из *Горској вијенца*: „Бла-

Његошева заветна црква на Ловћену, подигнута 1845. г. (фотографија из 1893. године)

Његошева заветна црква на Ловћену, обновљена 1925. г. (фотографија настала у социјалистичко време)

го томе ко довијек живи, имао се рашта и родити“ и „Вјечна зубља, вјечне помрчине, нит' догори нити свјетлост губи“.

У мраморној плочи је златним словима урезано: „Ми Александар I, Краљ Срба, Хрвата и Словенаца, праунук Карађорђа Петровића, вође и почетника ослобођења Србије, унук Кнеза Александра Карађорђевића, и син Петра I великога ослободиоца и ујединитеља нашега народа, и Књегинје Зорке Петровић Његош, обновио овај свети храм, који је на Ловћену близу Цетиња подигао и за вечну кућу изабрао славни наш предак Петар Петровић Његош, Владика и господар Црне Горе, велики родољуб, песник слободе Црне Горе, поклоник, Хероју Тополскоме Карађорђу бесмртноме и апостол и песник јединства нашега народа, а који би 1916. године разорен у рату за ослобођење и уједињење. Нека је мир његовом пепелу. Његов свети благослов, нека се излије на наш дом и народ, кроз све векове. Амин. На Ловћену, 21. 9. 1925. године.“

У априлу 1942. италијанска војска, која је окупирала Црну Гору, је још једном оштетила Његошеву заветну цркву. Међутим, рушење Његошеве цркве, до темеља, није било дело странаца. Пошто су нове југословенске комунистичке власти 1945. прогласиле црногорску нацију, следио је обрачун са историјским српским идентитетом Црне Горе – на првом

месту са Његошевом заветном црквом која је била симбол српства не само на јужном простору српског народа, већ свуда широм српских земаља.

Влада Народне Републике Црне Горе је 1952. понудила вајару Ивану Мештровићу да сачини пројекат маузолеја који би на врху Ловћена заменио Његошеву цркву. Мештровић је сачинио пројекат, али је 1962. умро па је изградња маузолеја – не само због његове смрти, већ и због других разлога – привремено заустављена. Академска и културна јавност је почела да врши притисак на југословенске власти да одустану од рушења Његошеве цркве. Томе су се придружиле и утицајне личности из иностранства. Међутим, Скупштина општине Цетиње је у децембру 1968. донела одлуку о подизању Његошевог маузолеја на Ловћену. Завод за заштиту споменика културе Социјалистичке Републике Црне Горе је у фебруару 1969. дао одобрење да се „измјести Капела“.

Свети Архијерејски Сабор Српске Православне Цркве се томе успротивио. Митрополија црногорско-приморска је затражила заштиту од Уставног суда Југославије, који се прогласио надлежним. Уступио је предмет Уставном суду Црне Горе који је оценио да су одлуке Владе Народне Републике Црне Горе и Скупштине општине Цетиње биле законите, па је стога донео

решење да се Његошева заветна капела измести. Требало је да се с Језерског врха премести на ливаду на Ивановим коритима. Његошева црква је срушена 1972, а од 1974. на њеном месту се налази Мештровићев маузолеј у којем још увек почива Митрополит црногорски и српски песник Петар II Петровић Његош.

Митрополит црногорско-приморски Амфилохије Радовић је у последње време више пута покретао иницијативу да се обнови Његошева заветна црква на Језерском врху. Међутим, сепаратистичке власти у Црној Гори нису за то имале никаквог слуха. У томе их је подржала омања група Цетињана, такође црногорских сепаратиста, који су организовали „Ловћенске страже“ како би наводно од Срба заштитиле Мештровићев маузолеј. Но, врло је важно подвући да Србима не пада напамет да било шта руше, већ да имају намеру само да граде. Мештровићев маузолеј би остао на Ловћену као сведок догађаја који није смео да се догоди – вандалског рушења Његошеве цркве. Зашто би ико разуман био против тога да се Његошева црква на Ловћену обнови на месту где је некад и стајала, а то би физички било покрај Мештровићевог маузолеја?

Остаје нам да у бољим временима обновимо Његошеву заветну цркву, да на том путу не станемо и да од те племените идеје не одустанемо.

Јединствен средњовековни покушај преношења тријадолошког учења
Кападокијских Отаца у западну теологију

Ериугена – Исток на Западу

Бојан Бошковић

У време Никејског сабора 325. г., и непосредно након њега, источни и западни теолози били су уједињени у напору да се победи Аријева јерес и одбрани учење о једносушности Оца и Сина.

Насупрот томе, Цариградски сабор 380. г. је имао више локални карактер. Проблеми који су се на њему разматрали на Западу нису били актуелни, тако да тзв. „неоникејско“ богословље, које је на Цариградском сабору постало званично православно учење, на Западу није било много познато.

Одатле потиче одређени недостатак рецепције тријадолошког учења Кападокијских Отаца – Василија Великог, Григорија Богослова и Григорија Ниског на хришћанском Западу и у латинској теологији. Ово учење на Истоку се сматра најпотпунијим и нормативним православним учењем о Светој Тројици.

Одсуство утицаја овог учења на западну теологију је видљиво како у време самих борби са јересима, насупрот којих је формулисано крајем IV века, тако и све до XX века када долази до одређених промена по том питању, али никада до потпуног усвајања кападокијске тријадологије и њеног инкорпорирања у западну теолошку мисао.

Једини изузетак у дугој и богатој историји западне теологије по овом питању био је ирски монах, преводилац, философ и теолог Јован Скотус Ериугена.

Јован Скотус Ериугена

У вековима пре појаве монаха Јована, хришћански Запад се

већ прилично био удаљио од хришћанског Истока. Нова Краљевина Франака покушава да на културном и политичком нивоу замени Источно царство РOMEЈА (тзв. Византију). После тешких векова за Западу, они почињу једну цивилизацијску обнову у којој се труде да што више уздигну латинско предање, а јелинско занемарују и потискују. У таквој културној клими појављује се монах Јован, који је кроз своје теолошко сазревање постао горљиви поштовалац јелинске теологије коју покушава да пренесе на Запад. Овај његов покушај остао је без већег успеха.

Оба Јованова имена – Скотус и Ериугена указују на земљу његовог порекла Ирску, која се у то време називала и „Велика Шкотска“ (Scotia Major). Рођен је око 810. год. У манастирима Ирске постојало је интересовање за грчки језик и црквену књижевност Истока, због којег су грчки богословски и филозофски термини дуго остали у употреби. Јован Скотус Ериугена постаје познат тек када је из Ирске дошао на двор франачког краља Карла Ђеловог.

На захтев двојице бискупа Ериугена је написао своје прво дело *О предестинацији* у коме је, насупрот учењу Годелштака из Орба који је заступао тзв. двоструку предестинацију, снажно бранио људску одговорност и слободу, због чега је дело осуђено на локалним саборима 855. и 859. год. као „семипелагијанско“, за шта су оптуживани многи који су били блиски учењима источних Отаца, почевши од Јована Касијана.

Упркос томе, бива му поверено ново превођење дела Дионисија Ареопагита. На Западу је владало интересовање за *Corpus Areopagiticum*, јер су Франци покушавали његовог аутора да поистовете са оснивачем манастира Сен-Дени, желећи тако да повећају углед својим теолошким коренима. Ериугена, иако сматра Дионисија учеником апостола Павла, не сматра да је он оснивач манастира Сен-Дени. Уз Ареопагита, он преводи још и нека дела Св. Максима Исповедника, као и Св. Григорија Ниског. Ериугенино знање грчког било је задовољавајуће, а за његово време изванредно.

Осим превода, он пише мањи рад *Огјовори Марџинију Кајелану*, затим свој најпознатији рад *О иодели љироде (Перифисеон)*, који је покушај стварања једног богословско-филозофског система, коментар *Небеске јерархије*, а свој опус крунише беседом *Vox Spiritualis* и почиње *Тумачење Јеванђеља љо Јовану*.

Ериугенино најпознатије дело *Перифисеон* је осуђено после његове смрти на сабору у Паризу 1210. год., и од папе Хонорија III 1225. год., због контроверзних места на која су се позивали средњовековни пантеисти.

Ериугенина судбина показује како на Западу нису били способни да прихвате богословље Истока. Када је покушао да у западну теологију уведе учења источне теологије, осуђен је због учења о односу благодати и слободе и проглашен је пантеистом. Томе је допринело и Ериугенино постепено сазревање, и грешке које је правиво

Јован Скотус Ериугена, средњовековна илуминација (извор: Твитер)

при напору да асимиљује учење источних Отаца.

Његово бављење тријадологијом је мање познато и појављује се у његовим најпознијим делима.

Рецепција апофатичког богословља

Ериугена усваја апофатички метод богословствовања Дионисија Ареопагита и Максима Исповедника, као и њихових претходника – Кападокијаца.

Ериугена о суштини Божијој прво говори као о „надсуштаствености“ (*superessentialitas*), а о Божијим ипостасима као о „надипостасним“ (*supersubstantialitas*), а затим оставља префикс „над“ и говори о Светој Тројици као о једној суштини (*essentia*) која је у три постојања (*substantia*) и три постојања у једној суштини које је са оне стране свега.

Истинско постојање Бога је са оне стране свега постојећег, превазилазећи га толико да ако постојеће назовемо бићем, Бога називамо непостојећим и небићем.

Овакво гледиште Ериугени, као и Оцима којима следи, омогућава да на Бога истовремено примењују онтолошке појмове да би га описали, а такође и „надонтолошке“ појмове апофатике да би разликовали Божије постојање од постојања створених бића.

Суштина и ипостаси

Оно што је учинио Свети Василије Велики за тријадолошку тер-

минологију у јелинском језику, Ериугена је покушао да пренесе на латински. Он је први који је покушао да у потпуности пренесе кападокијску тријадологију на Запад.

Један од првих покушаја да изрази учење о Богу–Тројици учинио је Тертулијан. Он је Свету Тројицу објаснио као *una substantia, tres personae*. Овакво исповедање није примљено на Истоку, јер израз *persona*, а нарочито његов грчки превод *prosopon*, није довољно јасно указивао на стварност конкретног постојања личности Свете Тројице, већ је израз *persona* бивао схваћен као „улога“ коју Бог узима да би се јавио свету. Овај израз је користио и јеретик Савелије, који је развио тзв. „модалистичко“ учење: „персоне“ Оца, Сина и Св. Духа су само „модуси“ Божанског јављања.

На Истоку Ориген користи термин *hypostasis* (слично као Плотин). Овим је довољно наглашена конкретност постојања Оца, Сина и Светога Духа, али је претила опасност да то буде схваћено неоплатонистички и да одведе у тритеизам („тробоштво“), будући да је *hypostasis* имало исто значење као и *ousia* (=суштина).

Супротстављајући се аријанизму, који је наглашавао разликовање божанских ипостаси до негирања божанства Сина, Сабор у Никеји поново уводи израз *omoiousios* да би описао однос Оца и Сина, а затим и Светога Духа. Овај термин је већ био осуђен на Сабору у Александрији 269. г. зато што га је употребљавао јеретик Павле Самосатски, али захваљујући значењу које Св. Атанасије Велики даје овом термину, а пре свега његовој упорности, овај термин постепено бива прихваћен. Ово прихватање ипак није решило проблеме са аријанизмом. Израз „једносуштан“ био је прихваћен на Западу, али на Истоку многи неаријанци нису били задовољни њиме.

Неки, као Маркел Анкирски, су тумачили једносуштност тако да је њихово учење потенцирало приоритет Божанске суштине, тако да се приближавало савелијанизму. Насупрот њима, група епископа

користи израз *omoiousios* – „сличносуштан“ да би описали однос Оца и Сина. Они желе да потврде божанство Сина, али да избегну интерпретације какве је имао Маркел. Будући да још није постојала јасна термилошка разлика између појмова *ousia* (=суштина) и *hypostasis*, они кажу да је Син сличне, али не исте суштине као Отац. У латинској теологији, с друге стране, није постојала довољно развијена свест о опасности интерпретација сличних оној Маркела Анкирског.

Св. Василије Велики, прихватајући учење Светог Атанасија, покушава да отклони погрешна тумачења разликујући *ousia* и *hypostasis*, где прво означава опште и заједничко постојеће, а друго конкретно постојеће.

Василијеву теологију даље развија Свети Григорије Богослов, који се уз одређене ограде усуђује да експлицитно поистовети *hypostasis* и латинско *persona*.

У Ериугенино време, за јелинско *hypostasis* латинска теологија није имала одговарајући термин. Увиђајући недостатке западне тријадологије, Ериугена покушава да што верније пренесе тријадологију Кападокијаца на Запад. Он то, пре свега, покушава наново превodeћи термине *ousia* и *hypostasis*. У том покушају су среће се са сличном ситуацијом у латинској, као Св. Василије у јелинској терминологији. Превodeћи *ousia* са *essentia*, а *hypostasis* са *substantia*, и он даје нови садржај терминима који су имали готово исто значење. Термину *substantia* даје предност над термином *subjectum*, будући да је *substantia* еквивалентан појму *hypostasis*, а термин *hypokeimenon* који је еквивалентан са *subjectum*, одбацио је већ Василије због аристотелијанског и материјалистичког призвуча који је тај термин имао у његово време.

Овакав термилошки обрт и потискивање израза *persona* може се учинити као својеврсно одступање од значаја појма личности за теологију, али треба се присетити

раније реченог у вези са неадекватним значењем тог термина.

По многим савременим православним богословима (Лоски, Флоровски, Зизјулас), читав овај термиолошки обрт у кападокијској терминологији служи управо да би се нагласио теолошки значај појма личности. Уколико је ово заиста тачно, онда је Ериугена први и једини који је ово применио на Западу.

Следећи појам који је круцијалан за тријадологију Кападокијца, као и за савремену православну теологију личности, и који је Ериугена пренео на Запад је *aition* (=узрок). Овај појам је кључан, јер указује да узрок бића Божијег није суштина, него ипостас Оца.

По употреби појма *casus*, што је директан превод поменутог кападокијског термина, у тријадолошком контексту, Ериугена је јединствен у западној традицији.

Закључак

Термини које Ериугена користи да опише Свету Тројицу нису безначајни ни случајни, већ у богословској традицији у којој су настали имају суштински значај.

Преводећи термине, он је покушао да пренесе и теологију која је њима изражена. Овај покушај, у времену које је следило, није био усвојен ни адекватно вреднован.

Политички и интелектуални јаз између византијског грчког Истока и франачког латинског Запада, после Ериугене се само продубљивао. Међутим, Ериугенина тријадологија, за разлику од њеног источног узора, није била одговор на горућу проблематику у борби са конкретним јересима, него плод теолошке акривије једног усамљеног заљубљеника у јелинску теологију. Теологију писану на језику који његови западни савременици углавном нису познавали.

Ипак, овај пример повезивања два теолошка наслеђа може бити подстицајан и данас кад овакви напори треба да буду уочени и вредновани.

– Богословско благо
хришћанске старине –

Учење Св. Јустина Философа о два доласка Христова

Ђакон доц. др Здравко Јовановић

Јустиново учење о два Христова доласка служило је као ерминевтички кључ за целовито тумачење Старог и Новог Завета и водило до одбацивања адопционистичких христологија, наглашавања превечног постојања Бога Логоса, али и до поистовећивања појма завета са Христом, као обећаним и пророкованим Месијом

Св. Јустин Философ (око 100–165. г. по Хр.) оспоравао је скептичност коју су Јудеји имали у вези са Христом као обећаним, пророкованим и у Јеванђељима описаним Месијом, указивањем на двообразност старозаветних месијанских сведочанстава. Старозаветна пророштва у којима су јасније наглашене људске особине будућег Месије (као што је случај нпр. са Исаијиним пророштвима о страдалном слуги Господњем у гл. 53) Јустин је повезивао са првим Христовим доласком, тј. са Оваплоћењем превечног Бога Логоса. Она, пак, пророштва која су указивала на Месију као на Цара Славе се, по Јустину, односе превасходно на други, есхатолошки Христов долазак који ће подразумевати и коначни суд створеном свету.

Различити аспекти месијанских пророштава

Древна хришћанска вера у два Христова доласка служила је, дакле, у Јустиновој теологији као ерминевтички кључ за целовито, интегрално тумачење Старог и Новог Завета и доследно разумевање различитих аспеката месијанских пророштава. У Дијалогу са Јудејем Трифоном основни разлог Јустиновог спорења са његовим саговор-

ником било је питање да ли је Месија уопште дошао или још увек није (то да Стари Завет пророкује о његовом доласку није било спорно)? У овом контексту, чак и када Трифон допушта могућност да Месија може страдати, камен спотицања и његов основни приговор јесте распеће: „...ми се колебамо по питању да ли је Христос морао да буде тако унижен и разапет, јер у закону стоји: ‘проклет је сваки кога разапну’, и то ми веома отежава да поверујем твоме казивању. Писмо казује да Христос има да пострада и нама је то јасно; али... управо на такав начин... ?“ (гл. 89). Св. Јустин, међутим, страдање објашњава као само један аспект Божије икономије спасења и инсистира да хришћани не пренебрегавају Месијин долазак у слави и сили, а фаворизују његову униженост. У овом смислу, иако Јустин тумачи чак и Псалм 24, 7 („Врата! Узвисите врхове своје, узвисите се врата вечна! Иде цар славе“) као стих који се односи на Христов први долазак („...у пророштву се говори само о нашем Христу који се, по речима Исаијиним, Давидовим и по свим записима, јавио без лејоше и славе“ – гл. 85; упореди и гл. 36), величанственост другог доласка Месијиног представља константу његове христологије.

Св. Јустин Философ, средњовековна фреска из манастира Ставроникита (извор: спц.срб)

У контексту тумачења двообразности месијанских пророчких места, Јустин често пише о два Христова доласка: „Ове и друге пророчке речи ја сам ти навео Трифоне, јер се оне односе на први долазак Христов за који је предсказано да ће бити унижен, сраман и смртан, а делимично се дотичу и другог доласка када ће доћи на облацима небеским, у слави“ (гл. 14; види и: „...благовештена су два доласка Христова: један, у коме се Он представља као унижени страдалник, обешчашћен и разапет, а други – у коме ће Он са славом доћи са небеса...“, гл. 110; „...Христов долазак биће двојак...“, гл. 52; „Пророци су предсказали два Христова доласка...“, *Прва айологија*, гл. 51). Два доласка Христова представљају заправо централну тему у Јустиновом месијанском дискурсу. Јудеји су одбацили Христа зато што нису могли да прихвате његову „унижену, срамну и смртну“ појаву (гл. 14). Међутим, они ће га прихватити (јер ништа друго и неће бити могуће), штавише Он ће им (баш као и свима другима) судити при његовом Другом доласку у слави (*Прва Айол.* 52).

Одбацивање адопционизма у Христологији

Јустин назначава и даље импликације ставова свог саговорника,

и тврди да јудејско неприхватање Христа као Месије подразумева и погрешно разумевање њихових сопствених свештених текстова: „Они не схватају то што је на основу ових речи Писма толико очигледно...“ (гл. 110; види и: „...јер не знаш шта говориш, него слушајући учитеље који не разумеју Писма и нагађајући ‘истину’, причаш шта ти падне на памет“, гл. 9; упореди и гл. 12 и 38), јер су два доласка јасно назначена у Старом Завету. У овом смислу се за Јустина исправно разумевање Старог Завета (а тиме и јединства Старог и Новог Завета) ерминевтички откључава учењем о два доласка Господња.

Интересантно је да Јустин износи став да Други долазак заправо започиње већ са његовим вазнесењем: „...то се испуњава од онога времена када се Господ ... вазнео на небо...“ (гл. 33 у којој тумачи речи из Псалма Давидовог: „Рече Господ Господу мом: Седи мени с десне стране, док положим непријатеље Твоје за подножје ногама Твојим“ – Пс 110, 1) и, што је још значајније, инсистира на чињеници да је чак и у свом првом доласку, тј. у Оваплоћењу, у својој слабости и скрушеном обличју, Христос био испуњен божанским силама: „Ако је заиста толико велика сила његова и ако се том силом извршио план његовог страдања, колика ће тек сила његова бити у време његовог славног доласка?“ (гл. 31). У вези са овим христолошки веома значајним ставом стоји и Јустиново образложење да крштење у Јордану није *створило* Христа, већ га је оно само *пројавило* као таквог; штавише, Јустин тврди да је чак и у свом рођењу Христос био Месија и поседовао Духа Божијег („Чим се родио, он је имао своју силу...“ – гл. 88). Овај аргумент је кључан за побијање такозваних адопционистичких христологија (учења по којима је Христос био обичан човек који је у неком тренутку само „усвојен“ као Син Божији, уобичајено приликом крштења или васкрсења; насупротив овоме Јустин излаже православно учење о првечном постојању Бога Логоса). Он

показује и да је Јустин био сасвим свестан могућих странпутица приликом тумачења учења о два Христова доласка, тј. тумачења сходно којима је Христос наводно најпре дошао као прост човек а да ће његову божанственост пројавити тек његов други долазак, што би свакако представљало занемаривање чињенице да је његова божанственост јасно откривена већ и у његовом оваплоћењу, чудотворењу, смрти и, понајвише, у његовом васкрсењу.

Христос – Завет верни

У овом контексту, међутим, иако је јасно да својим тумачењем учења Цркве о два доласка Христова Јустин јасно наглашава различитост између јудејског и хришћанског учења, одатле не би требало изводити закључак да је он желео да потисне или негира јудејске корене хришћанства, нити Стари Завет као интегрални део јединственог Откривења Божијег у историји света. Учесталим позивањем на старозаветна пророштва о будућем Месији и поистовећењем Месије са Христом у коме се испуњавају сва пророштва, Јустин више него недвосмислено сведочи о овоме. Међутим, оно што Јустин препознаје и наглашава јесте дисконтинуитет између старозаветних закона и новог закона који је установио Христос, који је заправо испуњење сваког закона и сваке правде: „Нама је дарован вечни и савршени закон, завет верни; то је – Христос...“ (гл. 11; види и: „...обрезање, субота, жртве, приноси и празници... све је то установљено тврдокорности народа вашег ради... доласком Сина Божијег, Христа, све се то имало прекратити...“ – гл. 43). Другим речима, Јустиново учење о два Христова доласка води га истовремено до одбацивања адопционистичких христологија, до наглашавања превечног постојања Бога Логоса, али и до поистовећивања појма *завешта* са Христом, као обећаним, пророкованим Месијом изабраног Народа Божијег. ■

– Нека питања из Старог Завета –

Адам и Ева, живопис у Цркви
Абреха и Атсеба (Abreha wa Ats-
beha), северна Етиопија, 7. век
(извор: Википедија)

Грех прародитеља

Проф. др Родољуб Кубаи

– За боље разумевање приповести од велике важности
је анализа разговора који Бог води са прародитељима –

Теолози углавном о греху прародитеља говоре из једне високо теологизоване перспективе, користећи се појмовима као што су: *пала природа*, *грех као вољни чин* или расправљајући о питањима типа: Да ли би се Христос оваплотио да није било грехопада? Или: Да ли је смртности било пре пада? итд. Наравно, све су то легитимна теолошка питања и дилеме, и она се тичу самих основа вере. Међутим, оваква питања и теолошке формулације често залазе у домен богословске спеку-

лације, чиме се гурају у страну важни аспекти текста који се тичу наших конкретних егзистенција. Поготово што приповест о прародитељском греху има универзално значење и непрестано се пројављује у свакодневном животу. У односу на први извештај о стварању човека (Пост. 1, 26–27), у другом се – који је иначе опширнији – поред стварања човека говори о његовом првобитном назначењу и греху који је починио. Наиме, Бог је створио човека од праха земљиног и поставио га у врт у

Едену да га „ради и чува“. Адам је могао слободно да једе све плодове сем са дрвета познања добра и зла: „али са дрвета познања добра и зла, са њега не једи“ (Пост. 2, 17). Потом Бог ствара остале животиње да би нашао Адаму друга. Коначно, као партнера му створи Еву. Будући да је настала од његовог ребра, Ева је Адаму била најблискија – човек и човечица. У наставку приповести се појављује змија која наговара Еву да окуси плод са дрвета познања добра и зла, што ова и чини. Затим Ева на

исто наговара Адама, и „тада им се отворише очи, и видеше да су голи“ (Пост. 3, 7). Потом на сцену ступа Бог, који због греха прародитеља изриче судбинску пресуду читавом човечанству.

За боље разумевање приповести од велике важности је анализа разговора који Бог води са прародитељима, јер се управо кроз тај разговор открива много тога што говори о карактеру човека. У овом контексту, нећемо ништа посебно говорити о змији и дрвету познања добра и зла, иако су то по себи занимљиве теме. Забрана једења са дрвета познања на први поглед изгледа као ограничење човекове слободе. Међутим, када се боље унесемо у приповест увиђамо да је Бог забраном једења плодова са дрвета познања додатно афирмирао људску слободу. У врту, који је „радио и чувао“, човек је имао спољашњу слободу да ради шта хоће. Забрана је била изазов за човекову унутрашњу слободу. То је било искушење – испит човекове слободне воље. Управо превазилажењем тог искушења човек је требао да заради „остатак слободе“, да стекне унутрашњу слободу која је ствар његовог вољног настројења. Уместо тога, и Ева и Адам су се понели поводљиво, неразумно слушајући глас споља. Повели су се по нагону и тиме угрозили унутрашњу слободу која се управо стиче сузбијањем нагона. Узимањем плода истовремено су показали непоштовање Творца и уопште воље другог. Читав опис представља ситуацију у којој Бог (други) тражи од човека да поштује његову вољу. Све сам ти дао, само то не дирај. Ствар радикализује чињеница да је то све створио Бог. Међутим, прародитељи нису одолели том искушењу. Човек је тим чином показао суштину свога карактера: *непоштовање воље другој*, а самим тиме непоштовање другог, у овом случају Бога. Овим се отварају нека важна питања: Да ли је могућа слобода без уважавања воље другог? Да ли *моћи све* значи бити слободан, и да ли то подразумева *мо-*

ћи се уздржати да би испоштовао другог? То су питања са којим се практично сусрећемо сваки дан.

Слабост прародитеља се показала и у њиховом међусобном односу. Када Бог зове Адама и открива да је јео са дрвета познања, Адам не прихвата кривицу и одговорност него грех пребацује на другог: „жена коју си поставио уз мене, она ми даде са дрвета те једох“ (3, 12). Адаму је крива жена која га је наговорила, а не он који се повео на наговор. У крајњој инстанци крив је Бог који је створио жену. Адам овим испољава још једну типичну људску особину: *стално је други крив*. Битно је скинути кривицу са себе. Прародитељи су били уплашени, што је знак одсуства слободе. Адам је заробљен собом – својим самољубљем. Уместо да прихвати кривицу и заштити Еву, он се понео сасвим супротно. Ева се, наравно, није показала ништа бољом, јер и она одговорност пребацује на змију. Једино су у томе прародитељи показали потпуну сагласност: крив је други, он треба да испашта. Врло је упадљиво то што им Бог начини хаљине. Од тренутка када су им се отвориле очи, људи су почели да подозревају једно друго. Стога се и облаче у хаљине, а пре тога су начинили прегаче од лишћа смокава. Увидевши да између њих не постоји истинска љубав и склад, људи су се почели чувати једни других. Већ су прародитељи морали да прикривају голотињу, јер ју је други могао искористити као слабост. То је, такође, једна од типично људских особина: *искористиши шућу слабости*. Будући да Адам није заштитио Еву, него су гледали да се у тешкој ситуацији свако за себе извуче, природно је да између њих није постојало поверење и љубав. Одсуство љубави умножава страх, страх рађа неповерење, а све то гуши унутрашњу слободу која се не подразумева него стиче и чува.

Већ на основу овог сажетог увида, јасно је колико је приповест о греху прародитеља архетипска. Адам је сваки човек, што у јевреј-

Адам не прихвати кривицу и одговорност него грех пребацује на другој: „жена коју си поставио уз мене, она ми даде са дрвета те једох“ ... Адаму је крива жена која га је наговорила, а не он који се повео на наговор. У крајњој инстанци крив је Бог који је створио жену.

ском и значи реч *адам*. Стога грех прародитеља треба разумевати у дубљем егзистенцијалном смислу. То је приповест о човеку уопште, његовом карактеру и склоностима. Прародитељски грех је стално присутна реалност, која нас спутава да успоставимо прави однос са другим – Богом и ближњим. Заправо, спутава нас наша неспособност да будемо истински слободни, односно да будемо кадри да се одупремо унутрашњим нагонима. Библијска приповест посредно каже да је то могуће само поштовањем слободе другог, и уопште отвореношћу према другом. Одсуство адекватног односа према другом чини човека сумњивим, поводљивим и себичним, а тиме неслободним. То су својим чином показали и прародитељи. Управо приповест о њима јесте опомена свима нама да сваки пут када не поштујемо вољу другог чинимо прародитељски грех, да стално када не штитимо ближњег обнављамо то у чему су прародитељи згрешили, да увек када смо спремни да користимо туђе слабости на прародитељској смо странпутици... Наравно, то није усуд човеков, јер је он слободан. Ту се и огледа амбивалентни карактер слободе. Слобода која га је довела у ту ситуацију је и пут који га може извести из ње. „Са знојем лица својега“ човек мора да се одупире нагонима и искушењима унутрашње слободе да би могао да „пружи руку своју и узбере са дрвета живота“.

– Из православне ризнице тумачења Светог Писма –

Да ли је Исус Христос био дрводеља?

Проф. др Предраг Драгушиновић

Често се у литератури среће тврдња да је Исус Христос по занимању био занатлија, односно да је био дрводеља. Да ли је то тачно? Има ли у канонским Еванђељима података о томе?

За разлику од античких биографија, Еванђеља не доносе детаљан опис живота Исуса Христа. У Еванђељима по Матеју и Луки описује се рођење, и одмах потом почетак јавне делатности Господа Исуса Христа (само Лк. 2, 40–52 нуди кратак осврт на Исусово детињство; уп. Лк. 3, 23). Еванђеља по Марку и по Јовану почињу Исусов животопис директно његовом јавном делатношћу. Еванђелисти се фокусирају на проповед и чуда Исуса Христа, на његово страдање и васкрсење. При томе не поклањају пажњу подацима који се срећу у античким биографијама, као што је узрастање, васпитање, образовање, психолошки профил, занимање и сл. Еванђелисти су очигледно сматрали да су они подаци из Исусовог живота које износе у својим Еванђељима пресудни за његов идентитет и за разумевање његове личности. Међутим, још од најранијих времена настајала су апокрифна Еванђеља од којих су многа имала за циљ да попуне ове „празнине“. Тако су настајала Еванђеља која описују Исусово детињство, узрастање, тајне разговоре са ученицима и сл. Са научне тачке гледишта, као и са

становишта црквеног Предања, канонска Еванђеља ипак остају једини меродавни и поуздани извори за историјски приказ живота Исуса Христа. У њима се Исус представља пре као путујући проповедник који нема место сталног боравка, него као занатлија који води уредан пословни живот. Тако у Лк. 9, 58 читамо: „Лисице имају јаме и птице небеске гнезда, а Син Човечији нема где главу склонити.“ Свети Јован Златоусти тумачи ово место на следећи начин: „Речи: Нема где главу склонити показују да он није имао лично уточиште.“ То свакако важи за период његове јавне делатности који описују Еванђелисти, док нам животопис и деловање пре 30 године нису познати. Одакле, пак, идеја да је био дрводеља?

Текст

Најстарији текст који означава Исуса као занатлију је Мк. 6, 3: „Није ли ово τέκτων (*дрводеља), син Маријин...“ Међутим, један поглед у рукописну традицију показује у којој мери варирају преписи овог места. Наиме, поред наведеног читања постоје преписи који читају „син дрводе-

ље“ или пак „син дрводеље и Марије“. Истраживачи се не слажу у томе које је од ових читања изворно припадало грчком тексту. Најчешће усвојено читање „није ли ово дрводеља“ се сматра најтежим, те му се стога даје предност иако постоји сагласност да је навођење припадности мајци („син Маријин“) крајње неуобичајено: по правилу се синови наводе по оцу, тако да је овде пре за очекивати „син Јосифов“. Чак и ако се узме у обзир да Еванђелист Марко никада не помиње Јосифа, формулација остаје проблематична. У Еванђељу по Матеју текст гласи другачије: „Није ли ово дрводељин син? Не зове ли се мати његова Марија?“ (Мт. 13, 55). Овде се јасно наводи да је Јосиф био „дрводеља“, а не Исус. Заступници мишљења да Еванђелист Марко наводи историјски поуздан податак да је Исус био „дрводеља“ сматрају Мт. 13, 55 само потврдом тога, пошто синови по правилу наслеђују занат од оца. Они који доводе у сумњу наведено читање у Мк. 6, 3 сматрају да то није добар аргумент, пошто је Исус био изузетак од многих правила друштва у коме је живео. Паралела у Лк. 4, 22 испушта навођење заната и гласи просто:

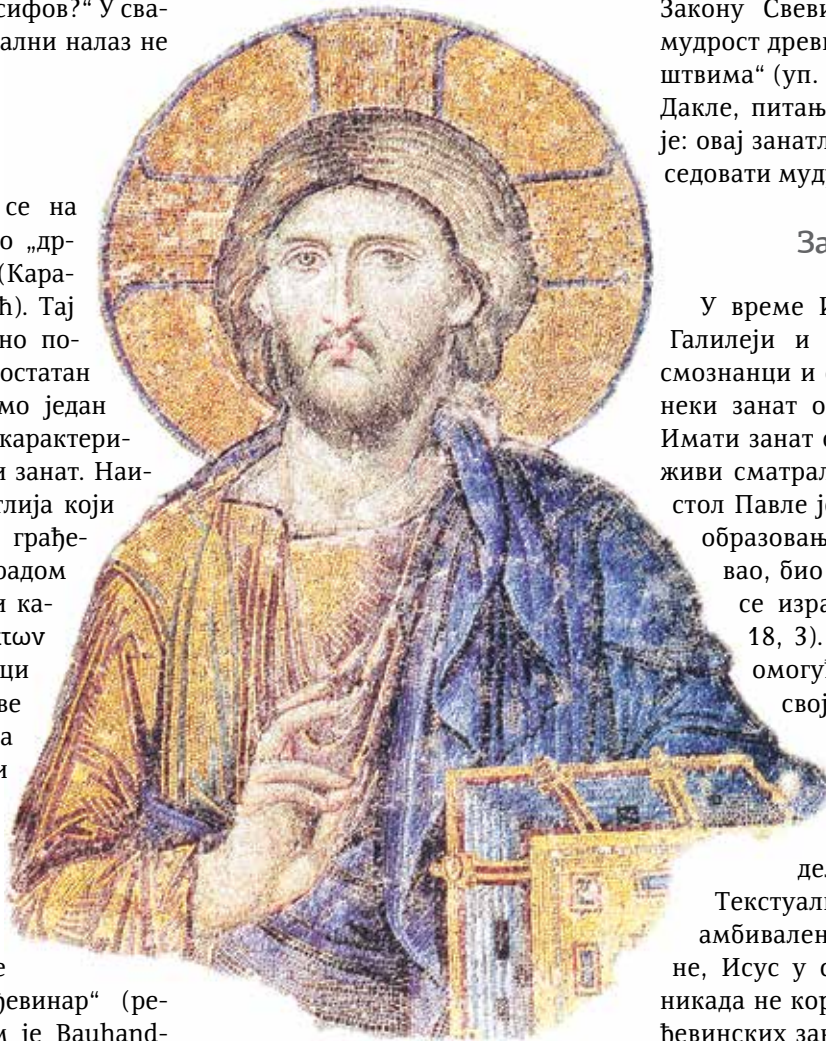
„Није ли ово син Јосифов?“ У сваком случају, текстуални налаз не нуди јасну слику.

Τέκτων

Грчка реч која се на српски преводи као „дрводеља“ је τέκτων (Караџић, Синод, Чарнић). Тај превод није потпуно погрешан, али је недостатан пошто покрива само један аспект вештине карактеристичне за поменути занат. Наиме, τέκτων је занатлија који се бави генерално грађевинам, односно обрадом како дрвета, тако и камена. Именица τέκτων користи се у антици и за оне који се баве израдом скулптура од камена. Стога би требало одустати од превода „дрводеља“ и потражити друга решења. Реч τέκτων се евентуално може превести са „грађевинар“ (решење на немачком је Bauhandwerker, на енглеском builder или craftsman) или шире „занатлија“, иако у савременом културолошком контексту асоцијације могу бити неадекватне.

Поента Мк. 6, 3

У оба случаја Исуса називају „грађевинарем“ његови суграђани из Назарета. Они тиме желе да нагласе дискрепанцу између његових чудесних дела праћених мудрим поукама и земаљског порекла. Они га добро познају, њега и његову породицу. Како је могуће да један грађевинар, занатлија и син занатлије долази у Назарет са ученицима, поучава у синагоги, да његово учење плени: „Откуд овоме то? И каква му је премудрост дана? И чудеса таква рукама његовим чине се? Није ли ово грађевинар, син Маријин...“ Било да су Назаре-

ћани Исуса назвали занатлијом грађевинарем или га пак назвали сином Јосифа занатлије, поента је у томе да се нагласи, у старозаветној мудросној литератури присутни, класни јаз између мудрих/образованих и занатлија/обичних радника. Наиме, како се може од једног занатлије очекивати таква мудрост (6, 2: τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα τοῦτω). У књизи Исуса Сираха 38, 27 читамо: „Тако и сви мајстори и главни мајстори (οὗτως πᾶς τέκτων καὶ ἀρχὴ τέκτων) који раде и дан и ноћ, они који резбаре печатњаке и труде се непрестано око нових шара, свесрдно теже за што већом сличношћу узору и бдију ноћу да усаврше своје дело.“ Таквима је, пак, сушта супротност писмознанац (39, 1): „Али је другачије са оним који посвећује душу своју и размишљање своје

Закону Свевишњег, истражује мудрост древну и бави се пророштвима“ (уп. и надаље 39, 2–11). Дакле, питање које се поставља је: овај занатлија, како може поседовати мудрост?

Закључак

У време Исусовог живота у Галилеји и Јудеји многи писмознаници и фарисеји су имали неки занат од кога су живели. Имати занат од кога се поштено живи сматрало се часним. Апостол Павле је, поред неупитног образовања које је поседовао, био и занатлија: бавио се израдом шатора (Дап. 18, 3). Његов занат му је омогућио да приликом своје мисије буде материјално независан. Међутим, то да је Исус био занатлија „дрводеља“ је несигурно.

Текстуални налаз је веома амбивалентан. С друге стране, Исус у својим параболама никада не користи слике из грађевинских заната, али зато многе слике из области пољопривреде, сточарства, риболова. Постоји могућност да је Исус Христос имао везе са риболовом, пре него са неким другим занимањем (Лк. 5, 1–7; Јн. 21, 4–6). Оно, пак, што питање Исусовог занимања – да ли је био занатлија или не – чини посебно занимљивим је да његови сународници не очекују мудрост од човека који није учени писмознанац и признати мудрац. Као и у многим другим сегментима откривења Божијег у Исусу Христу, и овде Бог делује неочекивано и изненађујуће за религиозне Јевреје. Бог даје мудрост онима од којих се то традиционално не очекује. Руше се класни стереотипи, а Бог походи народ свој на начин који окамењеној религиозности остаје непрепознатљив. ■■

Теопоетика

(сасвим кратак увод)

Лазар Нешић

Ὅποιος θέλει να γίνει χριστιανός, πρέπει πρώτα να γίνει ποιητής
(Ко жели да постане хришћанин, треба најпре да постане поетик)

Преподобни Порфирије Кавсокаливит

Постмодерну културу света карактерише, пре свега, апсолутна жеђ за новим. Другачијим. Недокучивим. Ненаписаним. Неизговореним. Чак и мистичним. Прошло је време модерне и њених плитких захтева, те окамењене културе и уметности која је живела од подражавања прошлости, ма колико она била блистава и стваралачка. Постмодерна је донела отвореност тако жестоку, да се на први поглед чинило како се ради о кич езотерици и непроцењеној мешавини квалитета и псеудо-квалитета, те аутентичности и лажи. Но, овај поглед вара; то је лажна слика! Заправо, ствари су испале другачије: постмодерна се родила као сцена за (сасвим) *групо* и (сасвим) *групације*. Изнад свега – за нешто *неочекивано*, за само *немогуће* и његово остварење ту међу нама. Постмодерна култура је слушање и слушање *групних гласова*... Један од тих гласова данас јесте – или тек може постати – *теопоетика*.

Теопоетика, у ужем смислу, јесте покрет хришћанских теолога с краја XX и почетка XXI века. Све је почело с америчким теолозима Стенлијем Хопером (Stanley Hopper) и Амосом Вилдером (Amos Wilder). Године 1971. Хопер ће први употребити термин теопоетика (*Theopoetics*). За обојицу, теопоетика представља колико посебан однос према теолошком тексту и жанр религиозног писања, толико и постмодерну перспективу теологије. Теопоетика је схваћена као: средство бо-

гопознања кроз текст, налажења смисла у свету, опис искуства божанског, као и улазак у дубљи однос са животом. Тако долазимо, према наведеним мислиоцима, до троструког схватања последица ангажовања теопоетике у теолошком дискурсу: 1) *Ошклон* од метафизичке перспективе Западне самосвести и пратећих ексеца: интелектуализма, буквализма, бихевиоризма и супернатурализма. 2) *Улазак* у таму неизрецивог и недореченог, у којој теолошки и метафизички апарат није довољан за опис сусрета с Богом, као ни за формирање смисла живота. 3) *Прелазак* према ре-поетизацији егзистенције, тј. задобијање теопоетског светоназора у свему што нас сусреће током живота.

Најважније, пак, биће искуство пројава *групоости* у свакодневном и обичном постојању. Реч је о *теофанијама у оно-надохвати-руке*. Теолошки легат Хопера и Вилдера наследиће плејада савремених богослова на Западу, пре свих Ричард Керни (Richard Kearney), Џон Капуто (John Caputo) и Кетрин Келер (Catherine Keller). Међутим, много векова пре њих, хришћански велики писци (да нас познатији као „Свети Оци“) практиковали су исто: пишу хришћанску поезију, поетизују своје храмовне беседе, своје искуство духовности саопштавају у екстатичким стиховима, и тако даље. Другим речима, теопоетика је стара колико и сама теологија.

Главна (или доминирајућа) форма изражавања теопоет-

ским маниром и језиком – међу поменутих теолозима – био је *фрагмент*. Посебно у писању, фрагмент, верују они, треба да разбије тоталитарне форме теологије. Он трага за коначним обликом теолошког израза, за оним завршним продуктом. Фрагмент не следи научни поступак излагања, компарације и вредновања чињеница, већ има за задатак да на што сажетији начин пренесе *искуство сусрета с Другим и групима*. Да га опише и тумачи. Фрагмент треба да расклопи (или макар умекша) тоталитарни и затворени систем шаблонске теологије. Тако ће остварена теолошка поетика бити *теопоетика*. Методологија поетике даје теоретске оквири за нови језик и манир теологије, а теопоетика јесте већ текући и практичан начин остваривања саме теологије. Теопоетика јесте оно практично теолошке поетике. У овом смислу, за теопоетику не могу постојати истинита или неистинита тумачења, већ само она плодна и неплодна. Она отворена или затворена за другост. Трећег пута нема.

Савремене теопоете говоре да је осим теопоетског писања/говорења, дакле писаног и поведног манира теолошког изражавања, битна и теопоетска херменеутика стварности, текстова (свих могућих), као и филма, сликарства, музике, театра и уметности уопште. Такође, потребан је и свеопшти *теопоетски поглед на свет* (*Weltanschauung*), тј. светоназор или визија. Дакле,

Преподобни Порфирије Кавсокаливрит
(извор: mitropolija.com)

целокупно теопоетско сагледавање стварности, али и интуиција *живошта који долази*, па макар у огледалу, загонеткама, апоријама, сенкама и симболима. Поред утемељујућих текстова и сведочанстава хришћанске Цркве и теологије, теопоетика за равноправне референце отвара просторе изван теолошких места, у којима трага за искуством Другог и показује његово присуство кроз сусрет с човеком или у приказу лепоте (славе, величанствености, логосности) творевине. Књижевни текст, ако се осврнемо на претходно изнесено, може постати простор у којем (према језику пажљив) теолог, који постаје *теологос*, трага за догађајем другости и покушава кроз њега Христа учинити присутним.

Теопоети нису толико важни имплицитни ставови (верски, филозофски, идеолошки, итд.) аутора чија дела тумачи или људи које среће, већ је битно то откривање, потрага и *наслућивање* једног могућег хришћанског искуства у истима. [Примери: Џејмс Џојс и Марсел Пруст, између осталих. Иако су дати аутори доживели губитак хришћанске вере, ипак је у њиховом стваралаштву остало не тако мало трагова *хришћанској осећања*. Примера има још много, те наведено треба да постане парадигма за теопоетско подвизавање.]

Као што ћемо видети, теопоетски сензибилитет трага за оним што му излази у сусрет као *најближе-сусрећуће*. Зато, пре улажења у друге културе и уметности, треба истражити српску, тј. нашу најприближније контекстуалну. Дајмо укратко и списак (савремених и оних других) аутора који скрећу пажњу: Владан Матијевић, Новица Тадић, Растко Петровић, Иво Андрић, Милош Црњански, Исидора Секулић, Борисав Станковић, Момчило Настасијевић, Васко Попа, Иван В. Лалић, Петар Петровић Његош, Ђорђе Марковић Кодер, и други. Задатак једне будуће теопоетике може бити истраживање, опис и преношење православне поетике српске културе и уметности.

Теопоетика је, осим књижевности, и у блиској вези с музиком. С оним звучним, сонорним и опевајућим. Пре свега, са црквеном музиком. Музика Цркве има своју *онтологију* и *етику*, *тј. своје биће*. Њега чине: њена средства, њена материја, њено делање, те њени циљеви, параметри и вредности. Њена естетика и поетика. На првом месту, то ће свако рећи, црквена музика је средство богослужења, тј. *слављења Свете Тројице онако како нам се Они откривају у историји*. Музика је посредник између литургије (делања смртника према Богу) и теургије (Божијег делања према смртницима и свету). Средства и параметри би били: неуморно делање, вежбање, појачка аскетика и естетика, озбиљност, молитвеност, те музичко умеће и знање. Скупа узевши, добијамо њену најтипичнију црту, саму њену суштину: *музика Цркве је благодарење, теологосика љубавној односа према Другом*.

Исто се може и другачије казати: онтологију и етику црквене музике сачињава њен покушај да опева *Тајну (мистирион)*, *да је појражава*. Тамо где речи посустају, где говорени/писани дискурс запада у словомахију или словоокрњеност, где се сам језик (или

Језик) исцрпљује од својих могућности – ту наступа (не)могуће *изрицање Неизрецивој*, тј. песма, химна, усклик! Крик за спасењем и покајањем, али и шапат љубавног дискурса. Постоји праг који речи саме не могу досегнути, где почињу да се гуше; ту је потребно нешто *грубо (или неки груби)*, *грубо стварности*. Ово је музика. Ово је поетика. Ово може бити и теологија као теопоетика.

Како не бисмо прешли задате оквире сасвим кратког увода, ставићемо тачку на изнесене мисли. Теопоетика је *заокрећ* од доктрина, идеологија и интелектуалистичких чињеница хришћанских учења (или догмата) ка јеванђељској параболи, причи и парадоксу. Заокрет према Христовој јеванђељској поетици. Овде је битна прича, наратив, приповедање. Христове парболе пуне су апорија, амбивитетности, енигми, недоречености, а ипак носе у себи снагу искуства и конкретности. Христове приче гоне његове слушаоце ка „отвореном“; траже одговор од оних који слушају и примају. Јеванђељска реч ставља у стање упитаности, у стање провокације на коју се мора одговорити, иначе се остаје мртав. Теопоетика, дакле, покушава да пренесе ту напетост којом Јеванђеља обилују.

Једна будућа православна теопоетика мора закорачити у простор свог времена, културе, уметности, светоназора и осталих области живота и друштва. Пред њом је тежак задатак крстоносног стваралаштва – од речи (Речи) правити тело: јављати свету о радосној вести васкрсења из мртвих; о сусрету с Христом; о логосности читавог света и живота; о животу испуњеном теофанијама. Наравно, што је један теопоеа више живи учесник наведених догађаја (а ово значи: активан хришћански, црквени, подвижнички, ехаристијски, породичан, одговоран живот у свакодневици), тиме ће његов задатак бити актуелнији, релевантнији и живљи. ■■

– Хришћански корени европске културе –

фото: Claudio Recanatini / unsplash.com

Религијске вредности у уставима европских држава

Владимир Марјановић

Човек изнад свега, Бог изнад човека.

Владика Николај Велимировић

Последњих деценија у Европи су учестале дебате о помињању хришћанских корена у законским актима или дебате о ношењу и употреби верских симбола у јавним институцијама (нпр. представе распећа у државним школама, болницама, судовима, и сл.). Нацрт устава Европске уније такође је био предмет расправе. Хришћанске цркве су инсистирале на помињању Бога и/или хришћанских корена Европе, док су се заговорници секуларизма томе противили. Посебне контроверзе односе се на биоетичка питања попут оправдања абортуса, легализације истополних бракова насупрот дефинисању брака као заједнице мушкарца и жене. Хуманистички секуларизам у свом радикалном виду све више односи превагу над хришћанством у јавној сфери. Ипак, постоје и друга-чији примери.

Референца о Богу у европским уставима

Устав представља највиши правни акт једне државе. Осим што је акт највеће правне снаге, он изражава и одређене вредности на којима држава почива. Устави појединих европских земаља углавном

су изразито секуларног карактера, али постоје и они који указују на религијске вредности, као нпр. референце о Богу, верском наслеђу, хришћанским коренима или државној цркви. Хришћанство је ипак у великој мери обликовало европско друштво.

Референца која се односи на помињање Бога може имати двојак карактер. Треба разликовати „*nominatio*“ (помињање Бога у уставу) и „*invocatio*“ (позивање на Бога, тј. доношење устава „у име Бога“). У европској пракси појављују се оба примера у зависности о којој држави је реч.

Позивање на Бога у уставу

Устави ових европских држава садрже референцу која се односи на позивање на Бога:

Грчка

Грчки устав је јединствени пример у православном свету јер у преамбули стоје следеће речи: „У име Свете и Једносуштне и Нераздељиве Тројице.“ У трећем члану устава којим се уређују односи Цркве и државе наводи се да је „преовлађујућа религија у Грчкој Источна Православна Црква Христова“. Грчка је једина држава православног хришћанског света која се експлицитно

дефинише као православна и у којој Православна Црква има статус званичне државне религије.

Ирска

Преамбула устава Ирске почиње следећим текстом: „У име Пресветог Тројства, од којег је сва власт и којем, као наш крајњи циљ, морају бити управљене све радње како људи, тако и држава, (...) ми, народ Ирске, понизно признајући своје обавезе према нашем Божанском Господу, Исусу Христу, који је подржао наше очеве током векова искушења (...)“. Осим преамбуле, Бог се спомиње на још неколико места у уставу Ирске.

Швајцарска

Преамбула устава Швајцарске почиње речима: „У име Свемогућег Бога! Швајцарски народ и кантони (...) усвајају следећи Устав.“ Позивање на Бога је део дуге традиције уставности у Швајцарској.

Мађарска

Мађарска је 2011. године усвојила нови устав који је изазвао велике полемике. Устав почиње речима: „Бог чува Мађаре.“ Осим тога, преамбула Устава Мађарске укључује и референце у којима се каже да је „земља хиљаду година део хришћанске Европе“ и да се „признаје улога хришћанства у очувању нације“.

Спомињање Бога у уставу

Устави следећих европских држава садрже референцу помињања Бога:

Немачка

Устав Савезне републике Немачке садржи следећи текст: „Свесни своје одговорности пред Богом и људима, испуњен одлучношћу да служи миру у свету као равноправан партнер у уједињеној Европи, немачки народ, вршећи своју уставотворну власт усваја Основни закон.“ Хришћанске вредности у немачком уставу имају посебан значај јер се односе на одбацивање тоталитарног система власти.

Пољска

Устав Пољске је специфичан јер осим помињања Бога и оних који верују у Њега, укључује и референцу која се односи на све оне који у Бога не верују али заступају универзалне вредности. Реч је о компромису између захтева Римокатоличке Цркве са једне, и лево-либералних кругова са друге стране. Преамбула устава између осталог садржи следеће одредбе:

„Ми пољски народ – сви грађани Републике, како они који верују у Бога као извор истине, правде, добра и лепоте, тако и они који не деле такву веру, али уз поштовање ових универзалних вредности који произилазе из других извора (...) за нашу културу укорењену у хришћанском наслеђу наше нације и универзалним вредностима, признајемо своју одговорност пред Богом или сопственом савешћу, овим успостављајући Устав Републике Пољске.“

Украјина

Преамбула украјинског устава укључује неколико ставки од којих се једна односи на помињање Бога: „Свесни наше одговорности пред Богом, наше савести, прошлости, садашње и будуће генерације.“ Украјина је једина држава бившег СССР-а која садржи ову референцу.

Албанија

Албанија је дуги низ година била позната као прва атеистичка држава. Међутим, савремени Устав Албаније почиње овим речима: „Ми, народ Албаније, поносни и свесни

наше историје, са одговорношћу за будућност, и са вером у Бога и/или другим универзалним вредностима, ми доносимо овај Устав.“

Референца о религијским коренима

Устави појединих европских држава не садрже спомињање Бога, али укључују позивање на хришћанске корене, наслеђе и уопште на религијске вредности. Такав је случај са уставом Норвешке у којем пише да „основне вредности остају наше хришћанско и хуманистичко наслеђе“, док се у словачком уставу позива на „духовно наслеђе Ђирила и Методија“.

Уставна традиција Србије

Уставна традиција Србије указује да су у појединим уставима постојале референце позивања на Бога. Реч је о крилатици „По милости Божијој и вољи народној“ коју су користили владари Краљевине Србије, Краљевине Срба, Хрвата и Словенца и Краљевине Југославије. Устав Краљевине Србије из 1888. године почиње речима: „Ми Милан Први по милости Божјој и вољи народној Краљ Србије.“ Видовдански устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца из 1921. као и септембарски устав Краљевине Југославије из 1931. садржали су формулације „По милости Божјој и вољи народној“ и односиле су се на владавину краља Петра I, односно краља Александра I Карађорђевића.

Кад је реч о садашњем уставу Србије, он не садржи одредницу која се односи на помињање Бога. Ипак, државни симболи јасно одражавају хришћански идентитет јер се крсна знамења налазе и на грбу и на застави, док химна „Боже правде“ заправо представља врсту молитве.

Уместо закључка

Устави европских држава који садрже референцу о Богу могу послужити као пример и за највиши правни акт Србије. Укључивање религијских вредности у Устав

Извори:

The Constitution of Greece, hri.org/docs/syntagma/.
The Constitution of Ireland, irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html.
Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft, admin.ch/opc/en/classified-compilation/19995395/201601010000/101.pdf.
The Fundamental Law of Hungary, kormany.hu/download/e/02/00000/The%20New%20Fundamental%20Law%20of%20Hungary.pdf.
The Basic Law for the Federal republic of Germany, bundestag.de/blob/284870/ceodo3414872b427e57fccb703634dcd/basic_law-data.pdf.
Konstytucja-Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej, sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm.
The Constitution of Ukraine, infoukes.com/history/constitution/index-en.html.
Albanian Constitution, ipls.org/services/kusht/intro.html.
Norway – Constitution, servat.unibe.ch/id/noooooo_.html.
The Constitution of The Slovak Republic, slovakia.org/sk-constitution.htm.
Устав Краљевине Србије (1888), ius.bg.ac.rs/prof/Materijali/martan/USTAV%20KRALJEVINE%20SRBIJE%201888.pdf.
Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, [projuris.org/RETROLEX/Ustav%20kraljevine%20SHS_Vidovdanski%20ustav%20\(1921\).pdf](http://projuris.org/RETROLEX/Ustav%20kraljevine%20SHS_Vidovdanski%20ustav%20(1921).pdf).
Устав Краљевине Југославије, pravo.unizg.hr/_download/repository/Ustav_Kraljevine_Jugoslavije.pdf.

(Изворима иприсиуљено 6.9.2016. г.)

Републике Србије допринело би јачању државног и националног идентитета, јер су православље и систем вредности који из њега произлази имали важну улогу у формирању српске државе. Са друге стране, спомињање Бога истовремено значи и вредносно одбацивање сваке диктаторске власти јер држава не представља апсолутну и врховну вредност.

Спомињање Бога у највишем правном акту може бити прихватљиво не само за православне хришћане, већ и за припаднике свих монотеистичких религија и традиционалних Цркава и верских заједница у Србији. Осим тога, референца се може дефинисати и на компромисан начин (пример Пољске), и као таква бити прихватљива и за оне који нису верници. ■■

Црква посвећена Пресветој Богородици у Каиру једна је од најстаријих у историји хришћанства

Црква Пресвете Богородице у коптском делу Каира налази се на око 170 метара од тла

Коптска Мона Лиза: једна од најчувенијих икона – пример коптске уметности

Раскошна проповедаоница: у коптским црквама 13 стубова има симболику

Висећа црква Каира

М. Симоновић

Коптски део једног од највећих градова на свету – Каира (по броју становника је на 13. месту) и данас сведочи о вишевековном, до скоро присутном суживоту различитих религија и култура на једном месту. Некада познат као римска тврђава Вавилон, о чему нам говоре остаци зидова из Јустинијановог времена, овај део престонице Египта старо је седиште коптске хришћанске заједнице у коме је преостало 5 од некадашњих 20 цркава.

Најстарије хришћанско место молитве у Каиру, и једно од најстаријих места у историји хришћанства на Блиском истоку, је црква посвећена Пресветој Богородици позната као Висећа црква или Ал Мулака. Висећа црква уздиже се високо изнад осталих у коптској четврти, лежи

на врху јужне капије римске тврђаве и сматра се да је изграђена у 3. или 4. веку, на темељима некадашњег војног утврђења.

Црква је назив добила због свог јединственог положаја. Брдо на коме се црква налази „виси“ према пролазу у некадашњу тврђаву. До цркве се прилази степеницама, а иза њих је мало двориште украшено библијским мотивима, које води до пред улаза који је изграђен у време када

је на овом месту било седиште патријарха Коптске Цркве (11. век).

Висећа црква, не само што је била сведок неких од најзначајнијих хришћанских догађаја, церемонија, важних избора и одлука, јединствена је и по својој уметничкој лепоти као и иконама које се могу видети, правим примерима коптске иконописачке школе.

Дрвени кров подсећа на Нојево барку, а као и остале коптске цркве, које су према ранохришћанској традицији тробродне базилике, архитектура је раскошна у својој једноставности већ на први поглед.

Унутрашњост цркве је још један разноврстан спој вера и култура које су оставиле свог трага на овом простору. Ентеријер обилује племенитим матери-

јалима савршених уметничких обрада, и богатих геометријских украса од слоноваче и дрвета. На крају бачвастих сводова налазе се три олтар. Олтар у средини је посвећен Пресветој Богородици, десни Светом Јовану Крститељу, а леви Светом Ђорђу. Слоновача је уметнута у олтарску преграду, чак су и зидови прекривени абановином и слоновачом, док арабеске, иако европске хришћане на први поглед подсећају на оне у џамијама, скрећу пажњу својим богатством. Тринаест стубова подупиру величанствену проповедаоницу симболично представљајући Исуса Христа и његове апостоле, што је такође једна од одлика коју можемо срести само у коптској црквеној архитектури. Сви стубови су бели, осим једног црног и другог сивог који симболично представљају Јуду и неверног Тому. Кроз стаклени под виде се темељи...

Унутрашњост Висеће цркве у Каиру је богато украшена фрескама и иконама. У храму се чува чак 110 старих икона, од којих је најстарија из 8. века. У централном делу иконостаса налази се икона Исуса Христа на престолу, са леве стране су Архангел Гаврило и Свети Петар,

Копти

Копти насељавају долину реке Нил и народ су хришћанске вере. Потомци су хамитских Египћана који нису ни после арапског ни турског освајања прихватили ислам, већ су остали хришћани. Имају свој језик, али се његова употреба задржала још само у богослужењу Коптске Цркве. Копти чине око 10 одсто становништва што је око 8–10 милиона људи.

Још средином првог века хришћанска заједница је била веома бројна у Египту. Верује се да је апостол Марко био први просветитељ и архиепископ Коптске Цркве. Нажалост, Копти односно хришћани у овом делу света су мета прогона фундаменталиста од доласка Арапа у Египат у 7. веку, па све до данас.

док су са десне стране иконе Светог Јована Крститеља, Архангела Михаила и Светог Павла. Живот и мучеништво Светог Ђорђа приказано је на 15 икона, док је кроз седам сцена приказано житије Светог Јована Крститеља.

Најстарија од бројних сачуваних икона јединственог коптског иконописачког стила, из 8. века, плени пажњу верника и посетилаца. Позната је под именом „Коптска Мона Лиза“ и представља Богородицу са Христом и Јованом Крститељем. Издваја се јединственим препознатљивим уметничким стилем стилизованих и једноставних линија. На јужном зиду цркве је икона Светог Марка. Већи део осталих икона потиче из 18. века, а на фрескама у главној цркви и у капелама приказане су јеванђељске представе, од Рођења Христовог до Страшног суда.

Висећа црква је више пута оштећена и више пута обнављана. У 19. веку током обнове је

Абу Серга

Недалеко од Висеће цркве, у коптском Каиру налази се и црква посвећена Мученицима Светом Сергеју и Вакху, која је из раног 5. века. Египћани је зову на арапском само Абу Серга. Ради се о веома значајној светињи за хришћане будући да је подигнута изнад пећине у којој су се, према локалном предању, скривали Праведни Јосиф и Богородица са Христом око три месеца. Управо због овог места у цркви, хришћани из целог света долазе у коптски део Каира ради поклоњења и молитве. Ту је и бунар из којег је света породица пила воду. Током векова на њој су стално вршена дограђивања и преправке, али се и даље сматра верним моделом ране коптске архитектуре у Египту. Пространа унутрашњост подељена је такође на три брода са два реда стубова. У крипти (дубокој 10 метара) испод данашње цркве налазе се остаци још старије цркве изграђене изнад пећине. Абу Серга је служила као место избора многих поглавара Коптске Цркве.

Само неколико стотина метара даље је синагога Бен Езра из 1115. године. У истом делу града налази се и џамија Амр Ибн ал-Ас, једна од првих џамија не само у Египту, него на целом афричком континенту, из 642. године.

добила два звоника, а последња реконструкција је трајала дугих 16 година све до недавно, 2014. године, када је свечаном церемонијом у присуству државног врха и поглавара коптске заједнице завршен пројекат обнове овог здања које као бисер сија у окружењу града у коме се налази.

Топлички устанак – нејач против силе и оружја (18. део)

Онда нашу нејач одведоше

Анђоније Ђурић

– Пробијање седморице одважних кроз непријатељску позадину према Солунском фронту – Тројица стигла на циљ – Још једно писмо –

Поред свештеника Димитрија Димитријевића и потпоручника Александра Пипера, за преношење извештаја српској Врховној команди на Солунском фронту добровољно су се пријавили Ратко Стефановић, Петар Грк (звани Пикула) из Митровице, наредник Прока Планић, поднаредник Влајко Владисављевић и ђак комита Властимир Вуковић.

Ова група је пошла из села Бабице на Копаонику 23. јула 1917. године крећући се правцем: Чер – Мајдево – Ибар – Сеоце – Војимирци – Придворица – долином Дрима – Дрен – Ораховац – Велика Орча – пресекали друм за Призрен – манастир Св. Тројице – Сиринићи – Шар-планина – између Тетова и Гостивара.

Ту су случајно наишли, на блиском одстојању, на једну непријатељску патролу те су били приморани да је нападну.

После ове борбе одвојила су се прва четворица, с тим да се поново састану на преноћишту код једног села на Сувој гори. Међутим, кад су Планић, Владисављевић и Вуковић пришли том селу, дошло је до чарка и спречен им је прилаз и спајање са осталима; по томе су закључили да су остала четворица стигла пре њих, па су ту или ухваћени или изгинули. У ствари, Ратко Стефановић је погинуо, Пипер, Димитријевић и Петар Грк били су рањени и заробљени.

Тада су ова тројица предложила пут ка југу, пре Извора планинама југозапад па од Кичева ка Охридском језеру где су у ноћи између 28. и 29. августа прошли кроз непријатељске редове између Охридског и Преспанског језера и избили на одсек руског 4. пешадијског пука, 29. августа у шест часова.

За 35 дана ова група је прешла око 400 километара по окупираној територији на којој су на све стране крстарили непријатељске потере, и на којој је било припрећено смртном казном свакоме ко би ма колико потпомогао комиту или га одмах не би пријавио.

Нису могли да им поверују

Доласком до 4. руског пука тешкоће још нису биле пребројене. Они су узалуд захтевали да буду што пре упућени српској Врховној команди, али нико није хтео да их разуме, нити је могао да им верује. Овако смео и тежак подвиг можда није могућ у неким војскама, те су према њима предузете све мере компликоване администрације.

Саслушавани су, спровођени од једног штаба до другог. У француском штабу одузето им је писмо и преведено, док најзад нису успели да буду спроведени српској Врховној команди где су 4. септембра 1917. године предали драгоцен

материјал, чије их је доношење тако скупо стајало.

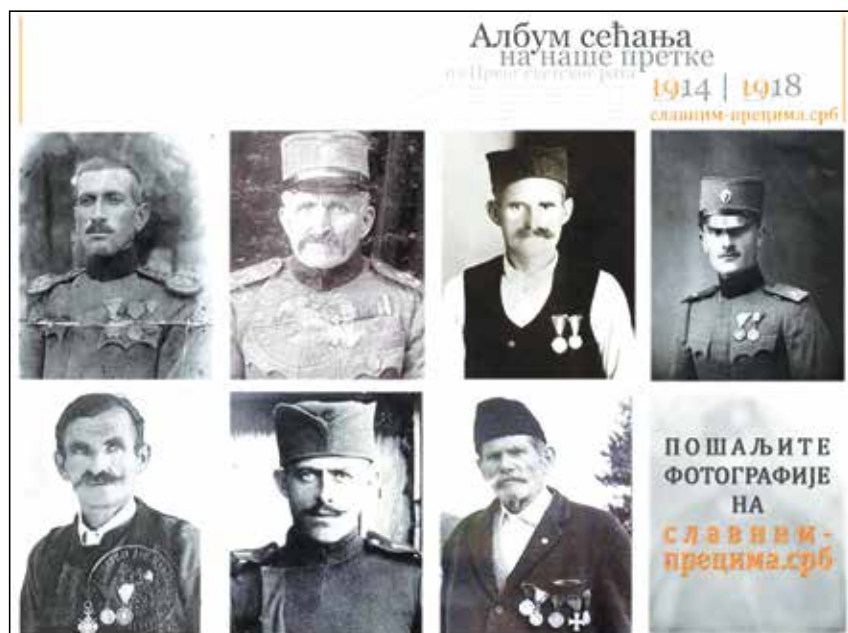
Овим су успешно извршили задатак који им је био поверен: учинили су велику услугу не само устаницима који су их послали, него и Врховној команди којој су донели драгоцене податке.

Иако је ово био најпотпунији извештај о свему ономе што се дешавало у једном делу окупиране Србије, он, ипак, није био и једини. Српска Врховна команда располагала је и другим извештајима. То се најбоље види из говора министра унутрашњих дела Љубе Јовановића, одржаног у Народној скупштини 1918. године на Крфу. Из тог говора који је, годину дана касније објављен у нашој земљи, донећемо неколико занимљивих делова.

Ево најпре једног писма, писаног на Гајтан-планини 10. маја 1917. године, које је упућено Чеди Томићу, капетану у Моравској дивизији на Солунском фронту, а које је послао Светозар Поповић из поробљене Србије:

„Драги Чедо,

Ево ме на планини; то је моја чемерна кућа. Двадесет осмог априла побегох из Тормука бугарског, где сам био затворен са још 20 другова, када сам опкољен и ухваћен у побуни код Курвинграда када смо се нас 25.000 устаника борили прво

са једном немачком дивизијом, коју смо потукли и у бекство отерали, а затим нас нападоше две дивизије бугарске масом топова и митраљеза, и у тој крвавој борби мене са друговима заробише, затворише и на вешала осудише, али преко ноћи Чорић с четом упаде у Прокупље, побије стражу и нас ослободи, те се поново дочепаш планине. У Гајтану има устаника преко 5.000, а готово су све планине пуне устаника.

Бугари су позвали све мушко људство у војску од 15 до 65 година, и одмах упућују на западни фронт. Затим су покупили сву децу од 13 до 16 година и упутили у Цариград. Овај вандалски поступак ових грозних Монгола изазвао је буну услед писке деце и њихових несрећних матера, у страшном раздражењу нападе на бугарске војнике каменницама те се одмах створи буна. Бугари подигоше на све раскрснице вешала и масу жена и деце повешаше; то још више узруја народ на буну те полете све на бугарске магацине, па се жене и људи дочепаше оружја и муниције прво у Прокупљу, а после у Лесковцу, Лебану, Врању, Власотинцу... И по свима селима под Бугарском.

Нас нападе прво једна немачка дивизија, коју разбисмо и две батерије заробисмо са 800 војника. Борба је била код Житорађе и Бојника, и одатле узесмо Лебане, Лесковац, Прокупље, па се упутисмо ка Нишу.

Заузесмо магацине и пола Ниша, али пристигоше Бугари са две дивизије те се отвори крвава борба, и ту их могасмо тући, али Бугари натераше пред наш ланац сву чељад и децу да би их морали тући; и ми се повукосмо натраг у бекству све до Курвинграда, где се отвори крвава борба.

„Устанак се неће угушити...”

Али с леђа нам ударе Мацари, и тако се пробијемо, ми који остасмо живи побегосмо у планине; мене и још десетак заробише, јер сам био малаксао, осудише на вешала, док се она подигоше нас затворише у Прокупљу. Али један батаљон усташа наших нас ослободи затвора и повуче сву посаду у Прокупљу.

Данас ме ево у Гајтан-планини. Може бити када ово писмо будеш читао, да ћу ја бити покојни, али устанак се неће угушити, јер Бугари систематски раде на истребљењу наше нације.

Двадесет и петог априла укрцали су у Белотинцу за железницу за Цариград 8.000 деце од 12 до 15 година. Многа деца су у путу скакала са воза и погинула. Позвали су све становништво на пелцовање, али место серума против богиња и колере они убризгавају мају од колере.

Кад је ово тајно саопштио један чешки лекар, народ више није хтео долазити на пелцовање, већ је напу-

стио домове и са децом се разбегао по планинама. Бугари онда подигоше вешала у Лесковцу на ћуприји, у Белотинцу, у Власотинцу, у Лебанима, Нишу, Књажевцу и осталим местима и почеше вешати људе, жене и децу, истерујући и остале да гледају те страшне ужасе.

Обесили су Петка из Брестовца, Милоша из Јањуше, председника и писара из Печењевца, Јордана писара обесише баш на Ускрс за језик, те се несрећник дуго мучио док је душу испустио. Ја немам времена да ти сву несрећу овде опишем, али ти укратко кажем: ако до септембра не дође, немојте ни после покушавати да долазите јер ће све бити доцкан.

Порука српским војницима

Жалост је било гледати када су вешали и 12 војника српских који су заробљени на македонском фронту. Читали су им пресуду: „Кад сте издали своју заставу и браћу, ви не можете бити лојални поданици Бугарске“. Дакле, саопшти војницима: кад дођу у положај да се морају предати, нека се сами убију јер је много боље него да их ови Черкези муче, јер све што су заробили на тамошњем фронту, те се мучили па их после повешали.

Ево, драги Чедо, бледе слике онога што се данас ради у несрећној нашој Србији. Устанак се непрестано шири по целој Србији. Устаника са нама има и Бугара из видинске и средачке области, који су побегли са тога фронта.

Ово ће ти писмо Н. дотурити на македонски фронт по цену живота.

Сад збогом, драги Чедо. Уверен сам да се нећемо никада видети, али нека ти ово писмо служи за успомену и сећање на некадашњи наш славни живот, код не могасмо даље уживати... Црни дани а црна судбина, јадно српство, шта си дочекало! Рука ми већ дрхти, а срце силно бије, јер се чује јаук и писка по шуми јадне српске нејачи.

С Богом Чедо! С Богом, брате! — Твој Светозар Поповић, учитељ, командир батаљона.“

Читајући ово писмо у Народној скупштини министар Јовановић је ➔

напоменуо да неки подаци у њему нису тачни. На пример, није тачно да су устаници узели Врање, Власотинце и Лесковац, али треба претпоставити, рекао је он, да су такви гласови кружили међу устаницима. Истина је, међутим, да су устаници били заузели Власотинце, али не Врање и Лесковац, мада су и ови градови били опкољени и мало је требало да они падну у руке устаника.

Памте се хероине и њихови подвизи

Процењујући карактерне особине наших људи, посебно њихову љубав према родној грудии, борбеност, одважност, достојанственост, мржњу према завојевачу, Бугари су процењивали и женски род, па су закључили „да је неоспорно да су оне живи центар српског духа и најактивнији агенти тајне српске организације; жене су курири тајне поште, оне су идеолози организације, оне су најглавнији пропагатори, оне су агресивне и опасне. Истребљење србизма представља у суштини истребљење српских жена које су, у ствари, најмоћнији фактор србизма“.

У устанку је, заиста, било неколико жена с пушком у руци које у храбрости нису чиниле уступке мушкарцима. Поменућемо овде Јелену Шаулић, кћер црногорског свештеника из Жабљака, девојче од шеснаест година која се, према казивању живих топличких устаника, најпре придружила комитама у Црној Гори, да би се потом пребацила у Топлицу и учествовала у устанку. О њеној одважности и досетливости причају се најчудније легенде. Била је страх и трепет за непријатеља. Посмртно је одликована Карађорђевоом звездом с мачевима...

У одреду Косте Војиновића било је неколико жена. Помињу се јунаштва Данице Димић, рођене у селу Бело Поље на Копаонику, и њене кћерке Станике – оне су правиле чуда од јунаштва. Обе су јуначки погинуле у устанку.

Свештеник у Блажеву, на Копао-

нику, Милан Костић, који се интересовао за судбину ове породице, писао је аутору овог фељтона да је Даница имала пет кћери и два сина. Поред Станике, имала је Десанку, Милкану, Дику и још једну, чије име није успео да сазна, и синове Ђорђа и Јанићија. Синови, изгледа, нису преживели рат, јер су и они били устаници, а кћер Десанка је неко време живела у Куршумлији, па се одселила у Београд, где, наводно, и данас живи. Даничина кћер Милкана живела је неко време у Вучитрну, па се и она преселила у Београд. Дика је живела у месту Станци.

Жена Косте Војиновића била је у одреду и борила се раме уз раме с њим све док није погинула.

Јевросима, жена устаничког четовође Богољуба Милетића, у часу кад су Бугари хтели да је силују – успела је да побегне и лати се пушке...

Зна се да је један устанички одред спасен пожртвовањем једне девојке, која је прва полетела ка непријатељу и привукла његову пажњу, створивши осталима време да се снађу и пробију кроз обруч, док је она остала на попришту изрешетана куршумима... Не зна се, на жалост, њено име. За њу до тада нико није знао да је жена, била је обучена у мушко одело и остала је у памћењу као „каплар Стојан“.

Памти се и подвиг једне девојке из села Бошњака која је, место плетива, носила у котарици бомбе и додавала их комитама. Кад су је Бугари ухватили и заједно са осталим сељацима убацили у кућу да ту изгоре, добацила им је поносно:

„Ви можете убити мене, али не и Србију!“

Роса, жена Вучка Пантића, устаничког четовође, пошто су јој Бугари кућу претворили у згариште, зграбила је пушку и борила се до краја рата.

Хероине се памте, али, на жалост, не и њихова имена. Можда би у томе могли да помогну наши читаоци?

— наставиће се —

„Победе и радости лако се заборавају, а порази и жалости оставају дубоке боре на лицу душе народне...“ (Милош Ђурић)

После званичног прекида односа са Аустроугарском, све државне институције премештене су у Ниш, који је постао ратна престоница. Мобилизација је схваћена као једини могући одговор на неправедан рат који је наметала суседна монархија. Србија је имала само дефанзивне војне планове, који су спремани од 1909, како би се држава супротставила могућем аустроугарском нападу после анексије БиХ. Када је прочитао телеграм грофа Берхтолда који је стигао 28. јула 1914, Пашић је изјавио: „Аустроја нам је објавила рат. Наша ствар је праведна, Бог ће нам помоћи.“

Регент Александар је позвао нацију да брани „са свом својом снагом, српска огњишта и народ“.

Црногорски краљ Никола истакао је да „понос српског народа не дозвољава даље попуштање“, и додао: „моји Црногорци су спремни да умру за одбрану наше (српске) независности.“

Када је рат избио, Србија није имала никакав споразум са силама Антанте и могла је рачунати само на потпуну политичку и војну подршку друге српске краљевине, Црне Горе.

Савезнички уговор са Грчком из 1913. није се могао активирати, јер је званична Атина јасно ставила до знања Београду да он важи само у случају бугарског напада на Србију.

После још једног војног успеха током друге аустроугарске офанзиве крајем 1914, самопоуздање и армије и Владе Краљевине Србије је знатно порасло, због успешне одбране домовине. Али, упркос двома победама свеукупна ситуација и крајњи исход након две тешке кампање у Србији је био веома тежак: цена је била – 163.557 погинулих и рањених од укупно 250.000 војника, док је још 69.000 цивила настрадало од терора аустроугарских трупа.

Како је сведочио др Рудолф Арчибалд Рајс, аустроугарске трупе

Велики рат

Изазови, страдања, исходи

Улога Србије у Првом светском рату остала је, у светској историографији, или прилично занемарена или погрешно тумачена. Многи значајни резултати српске науке ретко су превођени на стране језике, а преовлађујућа комунистичка идеологија инсистирала је на промоцији уједињења, а не на страдањима и успесима Србије у Великом рату.

На разбојишту Кајмакчалана, отац резервни поручник, учитељ из околине Београда, на гробу свог сина јединца, 1916. године после освајања Кајмакчалана

су починиле ужасне масакре у којима је страдало хиљаде цивила, укључујући старе, жене и децу, у западној и централној Србији. Још један састрадалник, писац и поета Гијом Аполинер писаном речју је забележио за поколења: „Познато је да Аустријанци у Србији врше денационализацију, што је један од најзлочиначких и најнеобичнијих подухвата у овом рату. Тако се православна вера сузбија на веома насилан, понекад веома сраман и најнескривенији начин, у корист католичке вере... И национални језик изложен је прогону, као и вера. Ћирилско писмо је строго забрањено, пошто се сматра једном од одлика српског језика. У градовима су имена улица преписана на латиницу. Ови прогони проширују се, уосталом, и на националну књижевност. Свуда су заплењене збирке народних песама, а за оне који их скривају предвиђене су строге казне.

Пошто у тим песмама нема ничег против Аустрије и пошто причају само о борби Срба против Турака, јасно је да су забрањене са једним јединим циљем, циљем уништавања свих испољавања српског националног духа... Бугари су у својој окупационој зони започели бугаризацију српског становништва, забранивши српску ћирилицу и Српску Православну Цркву. Ишли су и даље него Аустријанци у тој борби против националног језика, спаљујући српске књиге и рукописе, не штедећи чак ни црквене и судске књиге и списе.“

Гијом Аполинер је забележио и да је „бугарски министар за трговину унео малу измену у те вандалске мере наређујући да се убудуће српске књиге и српски рукописи допремају у народну штампарију у Софији, да би тамо били претварани у папирну кашу. Бугари су са неразумним бесом разрушили и историјске споменике Србије које је и турска

Србија је, суочена са тројном офанзивом немачких, аустријских и бугарских трупа, а подељена на бугарску и аустроугарску зону, била изложена систематским покушајима денационализације, уништавањем културних добара, укључујући и похаре и уништавање културне баштине у библиотекама, архивима и манастирима. Поврх свега, терор аустроугарских и бугарских власти се постепено повећавао, укључујући и интернирање у логоре у Угарској, честа хапшења цивила и масовне егzekуције: само од августа до октобра 1916. г. 16.500 Срба је било депортовано у логоре у Мађарској. На изградњи Багдадске железнице у Турској било је ангажовано 5.000 српских младих, заробљених у Великом рату, који су депортовани из Бугарске. Нико од њих се није вратио у домовину.

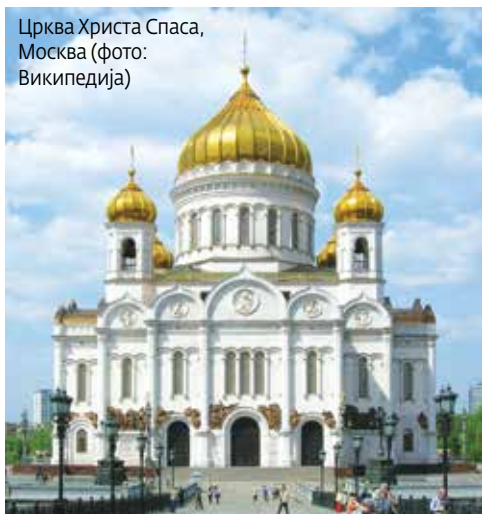
У мају 1917. већ је било 40.000 Срба у логорима у Аустроугарској монархији.

Након присилне мобилизације српског становништва у бугарску војску 1917. избио је Топлички устанак.

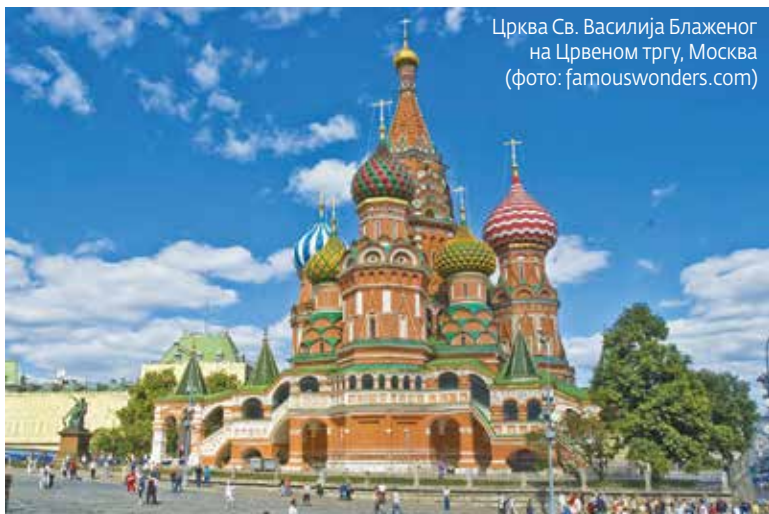
Извор: Guillaume Apollinaire – „Les Persécutions autrichiennes et bulgares contre la littérature“, Paris, Mercure de France, „Echos“, 16. octobre 1917

освајачка власт поштовала. У црквама и манастирима су уклоњени сви натписи у којима се помињу српски владари. Бугари су отишли дотле да терају Србе да завршно –ић у својим презименима замењују са –ов, што је одлика бугарских презимена“.

Дани Москве у Београду

Црква Христа Спаса,
Москва (фото:
Википедија)

Црква Св. Василија Блаженог
на Црвеном тргу, Москва
(фото: famouswonders.com)

Трећи Рим на седам брежуљака

Снежана Круйниковић

Град настао на седам брежуљака, препознатљиве сакралне архитектуре, престоница Руске Федерације и центар Московске области – Москва – један је од највећих европских градова са преко 12.000.000 становника. Као насеље постојала је још у старом веку. Прво градско језгро образовали су Словени у 11. веку на подручју данашњег Кремља. Град је спаљен и разрушен под татарском најездом средином 13. века. Под кнезом Данилом Александровићем, сином Св. Александра Невског крајем 13. века доживљава процват, и постаје центар Московске кнежевине.

Средином 14. века (1325. године) у Москву је пренето седиште Митрополије, а 1589. године у њој је установљена Московска Патријаршија, што је граду донело назив Трећег Рима. У то време, сам град поприма прве облике савремене архитектуре, дрвена здања уступају место каменим и зиданим зградама, а град постаје трговачко и политичко средиште уједине велике руске државе. Одмах потом надлази период тешких и смутних времена, све до доласка Романових на царски престо почетком 17. века (1613. г.). Следећих 300 година њихове владавине обележиће будућност руске културе, државности, историје... У то време у Москви ниче на десетине позоришта, скоро свакодневно се постављају нове опере и балети, успостављају се књижевни кругови, формира се социјална елита и градски крем са својим ритмом и манирима специфичног раскошног начина живота, дижу се многобројни велелепни храмови и манастири, установљава се царска гарда, формирају се специјални козачки одреди, потпуно лојални цару спремни да живот положи за њега... Романови изнад свега, поред политичког про-

цвата и успостављања стабилне државне и војне структуре, додају европском стилу живота специфичну руску ноту, што се видело касније, после нестанка монархије, када је талас руских избеглица удахнуо душу Европи.

Првопрестона столица Русије је тешко пострадала у пожару 1812. године, од кога се опорављала наредних 30 година. Неосвојена од завојевача, царска Москва је изгу-

била монархистички сјај и раскош за време грађанског рата који је променио слику читаве Русије и утицао на светске токове с почетка 20. века.

Словенске руске и српске душе, које су се кроз време и векове преплитале, кроз славу и кроз поразе, с почетка ове јесени подсетиле су се низом лепих дешавања од 3. до 7. октобра на

некадашњи и садашњи московски сјај. У оквиру манифестације „Дани Москве у Београду“ дружили смо се кроз спортска такмичења, слушали на концертима, гледали на изложбама...

Посластицу нам је приредио Музеј Москве, изложбом на Савском шеталишту – „Москва. Прошлост и садашњост“, која нам је кроз 60 панорама познатих руских фотографа дочарала лепоте одрастања и сазревања руске престонице и европске метрополе.

Порука аутора изложбе посетиоцима

„Слике су прави споменици прошлости. Оне су неопходне за боље разумевање града и живота људи који живе у њему. Становници Београда ће видети и осетити живот у граду који је преживео толико искушења, губитака, и досегао невероватне висине.“

У Дому омладине Београда

Фото: Ненад Зекавица

Еванђеље и политика

У четвртак, 6. октобра 2016. године у Дому омладине у Београду, у оквиру циклуса предавања „Библија и култура“, у организацији Библијског института ПБФ и Дома омладине Београда одржана је трећа по реду трибина – на тему „Еванђеље и политика“.

Ову трибину испред Дома омладине отворио је Сергеј Беук, који је присутне подсетио да Дом омладине Београда већ годинама организује трибине на религијске теме, које су све више посећене, што показује да се савремено друштво, а у њему посебно млади, враћају религијским темама.

Модератор трибине био је Ведран Грмуша, који је поставивши троструко питање – о ауторима библијских текстова, самим текстовима и реципијентима тих текстова – позвао предавача, др Предрага Драгутиновића, професора на Катедри Светог Писма Новог Завета на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, да се обрати окупљеној публици.

У излагању које је уследило проф. Драгутиновић се осврнуо на библијске текстове, посебно новозаветне, почевши од анализе кључних новозаветних термина – Еванђеље, Царство Божије, Месија, Христос – који су у контексту настанка ових текстова имали отворену или прикривену политичку конотацију, а који су пре библијске употребе коришћени као термини са јаким политичким значењем. Окупљена публика имала је прилику да укратко чује како је термин „евангелион“ – εὐαγγέλιον – пре библијске употребе коришћен као термин за означавање успона Флавијеваца на власт, тј. као термин са снажним политичким значењем. Према речима предавача, појам Царства Божијег – ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ – термин је који је свакако имао политички призвук у контексту првог века и слушаца јеванђелске објаве, као и термин Месија / Христос, који је привлачио и пажњу власти. За Христову делатност може се рећи да је прожета и политичким деловањем – Христов улазак у Јерусалим на магарету може се у политичким оквирима тумачити као пародија на тријумфалне уласке римског цезара у покорене градове и области, и као такав има снажну

политичку конотацију. На послетку, Христос је страдао као политички осуђеник, што сведочи и поступак који су против њега покренули религиозни и политички ауторитети, симболично сумиран у натпису на крсном дрвету на ком је Христос разапет.

Однос према властима и различити приступи том проблему у Новом Завету неке су од тема којима је пажњу посветио проф. Драгутиновић. Из професоровог излагања могло се закључити да политичка одговорност свакако лежи на хришћанима. Међутим, библијски списи, поред позива на одговорност, не нуде неки политички модел или политички активизам који би хришћани требало да пригрле – рецимо монархизам или републиканство – већ допуштају интерпретацију, што с друге стране резултира тиме да се новозаветни текстови каткада могу користити и као оруђе за различите ствари. Као пластичан пример различитих интерпретација професор Драгутиновић поменуо је то што су идеолози нацистичког Трећег рајха били хришћански теолози, док је с друге стране Дитрих Бонхофер због антирежимског деловања погубљен од нацистичких власти, у библијским списима налазио надахнуће да као свештеник и богослов иступи и делује против владајућег режима. У дискусији која се касније развила, одговарајући на питања присутних, проф. Драгутиновић се дотакао теме људских права, теологије ослобођења... и бројних других занимљивих тема.

Трибина у Дому омладине потрајала је скоро два сата, а пажња присутне публике која је испунила простор, да није било места за седење већ су неки стајали током трајања овог предавања, била је прикована занимљивим професоровим увидима. На самом крају овог скупа организатори су најавили следећу трибину у оквиру циклуса предавања „Библија и култура“, која ће бити одржана 3. новембра 2016. године: тог четвртка ће у Дому омладине у Београду на тему Библије и митова говорити Ненад Божовић, асистент на Катедри за Свето Писмо Старог Завета на ПБФ УБ.

Срећко Пејровић

У Београду

Несвакидашња изложба у Музеју СПЦ

Посетиоци Музеја Српске Православне Цркве до половине децембра 2016. године имаће прилику да виде преко сто изложених икона најзначајнијих иконописаца из времена обновљене Пећке Патријаршије (1557–1690). Иконе су део збирке Музеја Српске Православне Цркве и најзначајнијих манастирских ризница СПЦ.

До обнове Пећке Патријаршије као самосталне црквене организације дошло је један век након пропасти српске деспотовине и коначног уласка некадашњих српских земаља у оквиру Отоманске империје. Мехмед-паша Соколовић и његов рођак Патријарх Макарије Соколовић имали су кључну улогу у обнови самосталности Пећке Патријаршије.

Под јурисдикцијом Пећке Патријаршије нашле су се области које су се простирале од Горње Угарске (северно од Будима) до северних граница данашње Албаније. Оне су обухватале садашњу северну Македонију (укључујући Скадар, Тетово, Скопље, Кратово и Штип), Банат, Бачку и Барању, Славонију, Хрватску и Далмацију, као и Брда, Црну Гору и Приморје, Босну и делове Бугарске на истоку: Ћустендил, манастир Рилу и Самоков, а једно време и Софију. Велика територија је током друге половине 16. и у 17. века подељена у надлежност епископија, чији је број током година био променљив – између четрдесет и педесет. Стављањем православних на територији северозападнoг Балкана под окриље једне велике Патријаршије успорен је процес исламизације, сачувана је православна вера, заустављено осипање српског народа, а долази и до уједначавања статуса православног словенског становништва.

Обнова Пећке Патријаршије 1557. године означила је преображај духовног живота Срба унутар њених граница. Под покровитељством Патријаршије отпочињу градитељски, сликарски и занатски подухвати ради обнове богослужбене делатности и унутрашњег поретка. Важно место у оживљавању црквеног живота имале су иконе, које се израђују за цркве и манастире широм граница под њеном јурисдикцијом. До данас је са подручја обновљене Пећке Патријаршије сачувано око четири стотине педесет икона означених српкословенским натписима. На иконама је највише представа Богородице и Христа и њима

посвећених тема, што је у вези са иконостасном и богослужбеном наменом ове врсте остварења. Сачуване олтарске преграде и њихови делови имају особен тематски и програмски развој. Институција ктиторства над иконама прожела је све слојеве друштва. Српски иконопис између 1557. и 1690. године одликује значајна програмска и стилска самосталност у односу на остатак поствизантијског иконописа. Његова особеност су представе светих Срба.

Портрети родоначелника династије Немањића, Светог Симеона, а посебно Светог Саве као првог српског архиепископа, у 16. и 17. веку су између осталог подсећање на три и по века дугу независност Пећке Патријаршије. На иконама су поред њих представљани и Свети Стефан Дечански, цар Урош, кнез Лазар и Свети Бранковићи: Митрополит Максим, деспотица Ангелина и деспоти Јован и Стефан.

Један број мајстора оставио је помен свог имена на иконама. У главну линију развоја се, на основу високих вредности стила, могу одредити зографи Лонгин, Георгије Митрофановић, Јован, Андреја Раичевић и Радул. У њој се уочавају посредна и непосредна повезаност уметничких личности у погледу преношења сликарских образаца, и утицаја старијих аутора на млађе. Најбољу бочну линију развоја чине анонимни дечански мајстори, поп Страхиња из Будимља, зограф Митрофан, кир Георгије и зограф Козма и анонимни сликари из Пећке Патријаршије у служби Патријарха Пајсија.

Након Велике Сеобе 1690. године се токови стваралаштва измештају ван матичних граница Патријаршије, северно од Саве и Дунава – у Хабзбуршку монархију. Упркос томе што се српски иконопис од обнове чврсто држао наслеђа византијске и српске сликарске традиције, средином 18. века долази до снажног продора нових стремљења, посредно надахнутих уметношћу Запада.

Посетиоци Музеја Српске Православне Цркве до половине децембра 2016. године имаће прилику да виде преко сто изложених икона најзначајнијих иконописаца из времена обновљене Пећке Патријаршије.

Изложба је отворена 10. октобра 2016. године, и планирано је да траје два месеца – до средине децембра.

Прир. Н. Н. | Извор: сцп.срб

Филм „Унутра“ у режији Мирка Абрлића и Јелене Марковић

У раљама лудила

др Владимир Коларић

Филм „Унутра“ у режији Мирка Абрлића и Јелене Марковић, према сценарију Мирка Абрлића (2015), спада у независне филмове рађене са веома малим буџетом, а који су по правилу и најзанимљивији у српској продукцији последњих година. Постојана друштвена репресија, интереси затвореног круга домаће филмске и културне елите, сложен пут који доводи до обезбеђивања адекватних продукционих услова, стварају околности у којима су интелектуално и естетски најинтересантнији филмови настали изван уобичајених производно-идеолошких схема.

Филм „Унутра“, као такозвани „затворски“ филм о наркомањима, теми наркомањије и институционалног кажњавања не приступа из моралистичке позиције, нити се своди на метафору институционалне репресије, како смо то навикли од филмова ове врсте. Такође, није реч ни о „наменском“ филму који би одређеном сегменту популације требало да укаже на опасност од наркомањије. Укратко, овај филм не наступа покровитељски ни према сопственим јунацима ни према публици. Бавећи се конкретним и непоновљивим људским судбинама, у врло конкретним друштвеним околностима, он ненаметљиво допушта да се покажу и разоткрију дубоки механизми моћи као доминације и контроле. Управо они механизми који су толико уобичајени да их већина нас није ни свесна.

Иако лишен експлицитних религијских садржаја и референци, овај филм, као ретко који снимљен у Србији, изузетно прецизно разоткрива механизме онога што се у аскетској литератури назива „светом“, као сплетом страсти који поробљава појединца, ометајући његове односе са истинитом реалношћу, односно здрав однос појединачне људске личности према Богу и ближњима. Тиме, такође, од људског друштва – уместо заједнице љубави – чини апарат моћи и контроле, односно систем поробљавања у служби идеологије као такве, идеологије која је „свет“.

Млади наркоман Јован, протагониста филма, улази у затвор несвестан дубине сопственог проблема, сагледавајући своју зависност тек као успутну и пролазну појаву коју је способан да контролише и превлада сопственим снагама. Његов даљи пут је пут непрестаних искушења, што од стране самих затвореника,

што од стране затворске управе, што од стране „спољних фактора“ у виду девојке и чланова породице. За све носиоце искушења са којима се суочава Јован, заједнички је примат механизма, рутине, апарата, апстракције над живим односом и интересовањем према другој личности, односно оно што бисмо најједноставније могли да назовемо недостатком (делатне) љубави. Такође, ни лик Јована није третиран сентиментално, као пука жртва околности, већ као неко ко има пуну одговорност за сопствене изборе, али где нечији „избор“ не представља изговор за одбацивање иједног човека, па макар и највећег грешника.

Мирно, одмерено, прецизно, без експлицитних сцена и визуелних спектакла намењених „физиолошком“ надраживању публике, филм приказује постепено Јованово сламање и пропадање, материјализовано у његовом уобличавању према „лику“ доминантне страсти. Верујући да је његова страст тек пролазни хир, Јован долази до тачке да страст постаје његова егзистенцијална „суштина“, „битије“ само, досежући крајњу границу људске (само)поробљености. Јованово самоуништење, тачка без повратка, маркирано је у филму његовим одрицањем од сопственог имена, као тренутком поклекнућа када се предајемо и постајемо као „остали“, где ти остали нису заједница личности у односима љубави него пројекција наших сопствених немоћи. Одрицање од имена прати губитак сопственог лика, што је најснажнији исход овог филма чија основна идеја иде за тим да прикаже последице нашег предавања „свету“.

Ипак, овај филм није ни „мрачан“ ни „песимистичан“, шта год то уопште значило у уметности, не само због завршне сцене Јовановог плача који можда указује на суочавање са собом и сопственом ситуацијом, а тиме и на могућност избављења, већ због „личносне“ конкретности његових ликова, „људске“ а не идеолошке усмерености његових главних интенција, где се људи дефинишу сопственом слободом, а филм и уметност императивом да им се у таквом самодефинисању помогне. У том смислу, ово је филм о слободи, како оној унутра тако и споља, а пре свега слободи од „света“ и себе самих формираних по обрасцу тог и таквог света, обрасцу палости.

Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека – превод

[приређивачи: проф. др Станка Стјепановић, јеромонах Серафим (Глигић) ; главни и одговорни уредник архимандрит Јован Гардовић ; превод: др Слободан Продић, Братство манастира Добрунска Ријека и проф. др Станка Стјепановић]

[Добрун] : „Дабар“ – Издавачка кућа
Митрополије дабробосанске, 2015
333, XI стр. ; 34 cm
ISBN 978-99938-51-32-5

Пишући 1985. године о *Крмцији* Светог Саве, најпозванији српски медиавелиста, Димитрије Богдановић, констатује да су сва дјела Светог Саве објављена, изузев највећег и најзначајнијег његовог дјела, правног зборника са тумачењима којим је Свети Сава више но било чим другим у XIII стољећу учинио Србију земљом европске и хришћанске цивилизације. Овај двовјековни немар¹ српске науке према оснивачу Српске Цркве, утемељивачу државе и законодавства, књижевности и просвјетитељства односно према најзначајнијој средњовјековној књизи, „кормилу“ Српске Цркве и државе, у наше дане исправља „Дабар“, издавачка кућа Митрополије дабробосанске, објављујући најприје фототипију *Сарајевског преписа Законоправила Светог Саве из XIV вијека* (2013) (приређивачи: проф. др Станка Стјепановић и јеромонах Серафим (Глигић)), а потом, крајем прошле године, и превод овог монументалног словенског средњовјековног правног кодекса и драгоценог споменика српскословенске културе којим је Свети Сава наставио и успјешно завршио животну дјело Солунске Браће.

Као што ишчитавајући фототипију остајемо задивљени лексичким и синтаксичким богатством српскословенског језика, чије су изражајне могућности преводом овог правног зборника са грчког изворника, у „веку светлости“, златном вијеку духовности, књижевности и језика у Срба, уздигнуте на највиши ниво, истовремено закључујемо да пренос са српскословенског на савремени српски језик овој књизи комплексне сакралне садржине није умањио узвишеност смисла. Благодарност за ово дугујемо братству манастира Добрунска Ријека код Вишеграда, који су својим преводилачким даром остали вјерни светоотачком предању, у потпуности пренијевши дух и слово правовјерја српскословенског извора. У преводу је чак задржана

црквенословенска лексема *свештѣлѣ*, као назив за *свештеника*, будући да је изворно значење позвања на светитељство данашње лексичке је-

динице *свештѣник* десемантизовано. Овај превод илуструје, између осталог, да сакрална тематика, осим језичких компетенција, од преводиоца изискује живо познање канона, не само као правила вјере, већ и канона којима се вјера чува и у живот спроводи. Само такав интелектуално-духовни напор, проистекао из манастирског окриља, могао је изнедрити превод књиге, којом, самјеравајући себе кроз „вријеме бројено тисућљетима“, самјеравамо и садашњи „исечак вечности“ на вишеструку корист наукама које за предмет проучавања имају српско средњовјековље – од историје, књижевности и дијахроне лингвистике преко философије и права, до различитих богословских дисциплина.

Предговор превода *Законоправила* (5–6), овог уистину прегалачког преводилачког и приређивачког подухвата, јеромонах Серафим (Глигић) завршава ријечима: „Европа са својим законима превазишла је Содом и Гомор, а и нама је понуђено и наређено да озаконимо безакоње. Ако хоћемо да будемо свети, угледајмо се на свете, чувајући себе светим заповјестима Господњим. Овај зборник, који је приредио најсветији и најслављенији Србин, остао је законодавни путеводитељ србском народу и кад је србска држава престала да постоји. Православна вјера са својим црквеним правилима чувала је и очувала србско биће у вијековима отоманског ропства. Чувала је и сачувала оне који су то хтјели и за вријеме црвеног терора а, без имало сумње, сачуваће и данас све који буду хтјели да живе хришћански и светосавски“ (6).

Прилажући наду да ће *Законоправило* и у овом и оваквом времену наћи прилежне читаоце, али и дјелатнике благопоретка црквеног, како међу редовима данашњег црквеног клира, тако и у ширим интелектуалним круговима, присјећамо се поуке Светог Саве по којој књиге снѣ и данас, и у сваком времену: „Благодаћу Божијом јасно сијају, таму незнања одгонећи, и све светлостју разума просвећујући и од греха избављајући. И сваки учитељ, хоћу да кажем епископ или презвитер, или неко други с учитељским чином, ако не сазна добро ове књиге, ни сам неће знати ко је. Али проникне ли у дубину богонадахнутих ових књига, као у огледалу видеће и сам себе какав је и какав треба да буде, а и друге ће упутити и научити.“

Проф. др Зорица Никићовић
Филолошки факултет Бања Лука

¹ Покушаји објављивања сачуваних преписа Савиног *Законоправила*, те његов превод, вршени су на међи два миленијума ка да је објављен *Иловички препис 1262. године/приредио и приложио Миодраг М. Пејровић*, Горњи Милановац: Дечје новине, 1991, нажалост штампан у ограниченом броју примјерака остао је недоступан широј научној јавности, док је превод истог преписа на савремени српски језик у одређеној мјери изневјерио светоотачки смисао изворника.

Валеријан Стефановић, викарни Епископ будимљански и први Владика шумадијски

Уредник: Саво М. Арсенијевић, протојереј-ставрофор
Издавач: Епархија шумадијска, 2016.

Уводном слову ове споменице са карактеристикама монографије, садашњи Епископ шумадијски Владика Јован, исписује многе топле речи о првом Епископу шумадијском (као и о његовом наследнику – Владици Сави Вуковићу) и каже: „Није лако поменути све оно што смо током нашег архипастирског служења у Шумадијској епархији желели само да одржимо на висинама које су достигнуте од 1947. до 2002. у време столовања блаженопочившег Владике Валеријана и блаженопочившег Владике Саве. Дакле, пре свега смо се старали да њихова дела не буду светиљка која се меће под суд, него на свећњак, те светли свима који су у кући, „тако да се светли светлост ваша пред људима, да виде ваша добра дела и прославе Оца вашег који је на небесима“ (Мт. 5, 15–16). Ако је ова јеванђелска светиљка још на свећњаку, можда смо испунили оно што они нису завршили. Благодаримо Богу што смо као претходнике на трону Шумадијске епархије имали такве мисионаре спасоносне Христове науке и тако умне људе као што су били Владика Валеријан и Владика Сава. Људски је запитати се колико смо добар наследник и често говорити – то није лако.“

Протојереј ставрофор др Драган Протић, ректор Богословије Светог Саве у Београду, рецензент књиге, наглашава да је њен први архијереј својим неуморним деловањем „поставио здраве темеље младој Епархији.“ Он констатује да радови објављени у монографији потпуно осветљавају лик и архијерејски рад Владике Валеријана, „што он и заслужије јер спада међу наше најеминентније Архијереје у двадесетом веку“.

Протојереј-ставрофор проф. др Предраг Пузовић, наменски за ову књигу, написао је обиман оригинални научни рад о деловању Викарног Епископа будимљанског Валеријана у СПЦ од 1940. до 1947. год. Професор Пузовић је потпуно разјаснио улогу владике Валеријана у настајању и публиковању у јавности *Меморандума о страдању српског народа у усташкој Хрватској*. Свештеник Саша Антонијевић, констатује да „Владика Валеријан у својој епархији није запамћен као епископ познат по чежњи за овоземаљским благом и разметљивошћу, већ као штедљив и скроман, увек спреман да помогне. Младим свештеницима, како би им помогао финансијски када им је помоћ најпотребнија, знао је да додели на опслуживање још једну парохију“. У рубрици *Сећања на Владику Валеријана* издваја се догађај који се збио у манастиру Благовештењу: „У манастиру је тада била искушеница Десанка, професорка и дипломирани теолог, са којом је Владика за-

једно студирао. После Литургије, коју је Владика одслужио, њих двоје уђу у живу расправу о богослужењу и, том приликом, дође до мало жустрије расправе. На крају, Владика се наљути и мало гласнијим тоном одговори Десанки. После извесног времена, у присуству игуманије Михаиле, Владика, са великом метанијом, затражи опроштај од Десанке. На питање игуманије Михаиле – зашто је тако поступио, Владика је одговорио: ‘Када сам био професор, догодило ми се да сам се разгневио на једног ученика и изгрдио га. Касније сам отишао у моју келију, и после молитве чуо сам глас који ми говори: Василије, Василије, сунце да ти не зађе у гњеву твом! Од тада се трудим да тако и буде.“

Врло су ретке књиге у којима се може пронаћи две стотине педесет фотографија или факсимила докумената који, често, речитије него наративни описи, сведоче о животу у Србији у послератном периоду, о животу који су даривали Црква Божија у Шумадији и њен пастироначелник – Владика Валеријан. И за овај сегмент најзаслужнији је уредник – прота Саво Арсенијевић, као и Дејан Манделц који се старао о ликовном изгледу ове књиге.

Додајмо да је књига употпуњена ДВД прилогом, на којем се налазе аудио снимци две Литургије, које је Епископ шумадијски Валеријан служио 1974. у Сабornoј крагујевачкој цркви. Презентован је и део владичинске беседе. Аудио запис прате, односно „покривају“ фотографије из његовог живота, њих преко три стотине. Овај део књиге о првом Епископу шумадијском, који је аутентично допуњује у другој медијској форми, приредио је, уз професионалну посвећеност и применом савремених технолошких достигнућа Бојан Пауновић.

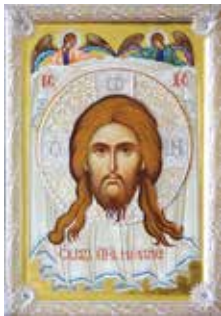
Р. К.

НАЈАВА:

Промоција зборника о краљици Јелени Анжујској

У парохијском дому при Храму Св. Сава у Београду за 28. новембар у 19:00 заказана је промоција зборника о краљици Јелени Анжујској, који је под насловом *Јелена – краљица, монахиња, светишћелка* објављен недавно у издању манастира Градац. Тематски зборник радова посвећених краљици Јелени садржи 11 научних радова који са различитих аспеката и у оквиру различитих научних области приступају личности краљице Јелене (†1314), супруге краља Уроша I и мајке краљева Драгутина и Милутина.

Зборник ће представити уредница др Катарина Митровић (историчар), др Растко Јовић (теолог и један од аутора), мрс Данијел Дојчиновић (професор књижевности) и др Дејан Радичевић (археолог, један од рецензената).

САНКТ ПЕТЕРБУРГ Иконопис из Жиче

На позив државног Руског института за историју уметности у Санкт Петербургу, манастир Жича организује изложбу икона под називом „Савремени српски иконопис – 800 година манастира Жича“. Изложба се отвара 17. октобра и трајаће до половине новембра. Ова изложба представља право признање иконописачкој радионици манастира Жиче, јер су радови од стране стручњака у Институту оцењени као велика вредност и прави пример очувања традиције, културног наслеђа и сакралне уметности.

Изложбу ће отворити представници Института, амбасаде Србије у РФ, просвећени Епископ Антоније, а присуствоваће угледне званице из јавног, културног и политичког живота.

Сви експонати, 35 икона, великог су формата, са позлатом и богато украшени сребрним филигранским радом. На

Ханс Шмолт: Лексикон библијских цитата

Hans Schmoldt (Hrsg.), *Reclams Lexikon der Bibelzitate*, P. Reclam Verlag, Stuttgart

Чини се да ниједна друга књига на немачком језику није у тој мери обогатила језик, као што је то случај са „књигом књига“ у Лутеровом преводу. Библија је у својој животној мудрости надвремена, класична и тиме вазда актуални мудри саветник. У овом лексикону који је припремио Ханс Шмолт, пензионисани пастор, доцент на Катедри за Стари Завет на универзитету у Хамбургу, налази се 2000 библијских цитата – од А до Ш, који се још једном у азбучном регистру могу наћи. Бољем разумевању текста цитата су придодата и објашњења у подтексту, а такође је и указано на паралелна места. Занимљив је одговор на питање – која је најчешће употребљена реч и тиме можда најзначајнија реч за хришћанске вернике која се у 2000 изабраних цитата спомиње: дух или правда? Љубав или грех? Срце или небеса? Одговор гласи: срце!

Ови цитати говоре о посебној језичкој снази Лутеровог превода Библије, односно њеног утицаја како на књижевни језик, так и на свакодневни идиоматски језик и фразеологију. Отуда није никакав парадокс чињеница да и најокорелији атеисти у свакодневном говору употребљавају библијске речи.

Прошоханок З. Андрић

иконама су представљени ликови Пресвете Богородице (светогорски узор) и иконе светитеља који се подједнако славе у Русији и Србији.

Представници Руског института за историју уметности ће током изложбе организовати и међународну конференцију на тему духовности Русије и Свете Горе, као и неколико предавања посвећених иконопису и византијском појању.

Одржавање изложбе су помогли Министарство културе и информисања, Управа за сарадњу с црквама и верским заједницама и Фондација браће Карић.

АРАНЂЕЛОВАЦ Еколошка патрола

У петак, 30. септембра 2016. г., Основна школа „Свети Сава“ из Аранђеловца по четврти пут организовала је радионицу на којој су се ученици на непосредан начин едуковали о заштити и неговању природе. Овај вид амбијенталне наставе је спроведен као чврста корелација предмета верске наставе са биологијом, техничким образовањем, физичким васпитањем, историјом, географијом и информатиком.

Ученици, њих 79 на броју, на бициклима су се возили од своје школе, у насељу Колонија у Аранђеловцу, до Опленца у То-

поли и назад, укупно 38 километара, док су ученици из истурених одељења из села Буковик превезли читавих 45 километара.

Били су на Литургији у Цркви Св. Архангела у Аранђеловцу, где су се причестили и у проповеди упознали са неопходности делатне љубави према природи.

На градском тргу полицајци су им предочили основна правила саобраћаја. Наставници и чланови бициклистичког клуба су презентовали бициклизам као спорт и као начин превоза којим се штити животна средина.

Уз подршку наставника биологије, ученици су учили и фотографисали црне еколошке тачке на путу до Опленца. На часу информатике у школи ће направити филм и израдити табле упозорења које ће поставити поред дивљих депонија.

Ученици су се дивно дружили, помагали једни другима и померили границе сопствених могућности. Програм су спровели наставници школе уз руковођење вероучитеља Војина Милосављевића.

КРУШЕВАЦ Шекспир, овде и сада

Са благословом Епископа крушевачког Давида, у организацији Цркве Покрова Пресвете Богородице у Крушевцу,

У БЕОГРАДУ

Изложба „Римски накит у Београду“

На Савском шеталишту (доњи део) на Калемегдану 6. октобра 2016. године отворена је изложба *Римски накит у Београду*, аутора др Славице Крунић, музејског саветника и Милорада Игњатовића, вишег кустоса Музеја града Београда. Изложба је плод сарадње Музеја града Београда и ЈП „Београдска тврђава“. Путем тридесет паноа представљен је део материјалне културе грађана Сингидунума, сведочанство о животу некадашњих становника са подручја Београда.

Изложба на Калемегдану је заправо најавна веће изложбе под називом *Бојанство античкој светли*, која ће на дан 113.

годишњице Музеја града Београда 15. октобра 2016. године бити отворена у Конаку кнегиње Љубице. На изложби у Конаку биће изложен само део богатог фонда Музеја града Београда. Планирано је да буде представљен накит од племенитих материјала, драгог и полудрагог камена са простора античког Београда.

Изложба на Савском шеталишту на Калемегдану биће доступна јавности до 15. новембра 2016. године.

Д. Сирахић

Проф. др Христо Јанарас Спасење: индивидуална или црквена чињеница?

На ову тему ће грчки теолог, философ и религијски мислилац Христо Јанарас, почасни

доктор Универзитета у Београду, у уторак, 18. октобра, у 19 часова одржати предавање у амфитеатру Православног богословског факултета.

није до 1690, када је била Велика сеоба Срба. Манастирски комплекс је тада запустео, а време је учинило своје.

Осим остатака цркве и великог конака, саграђеног највероватније у 16. или почетком 17. века, пронађена је и некропола са северне, јужне и западне стране цркве. Истражујући конак и спуштајући се испод нивоа поднице, археолози су открили и старију некрополу за коју градителји конака, очигледно, нису ни знали.

После Дворина на Венчацу, где је на основу народног предања откривена монументална црква из немањинског доба, још једном се показало да народно памћење сеже у најдубљу прошлост и да га не треба занемарити приликом историјских или археолошких истраживања. Тако је и народ овог краја, поштујући место где се причало да су Ђурине ћелије, почео да излази на литије и „закрстио“ је једно стабло као запис. Испоставило се да је баш на том месту једно стабло својим разгранатим кореном пригрлило конак и спасло га од пропадања, али је и ставило на муке археологе да распетљају његово корење и не оштете грађевину.

После ових археолошких истраживања која су материјално помогли Министарство културе, општине Аранђеловац и Топола и Народни музеј у Аранђеловцу, кустос В. Миливојевић најављује наставак радова на поменутом локалитетима, и започињање нових истраживачких радова на врху Венчаца, на такозваном Малом Венчацу, где се налазе остаци позноантичког утврђења.

Извор: Полишка

1. октобра 2016. године у Крушевачком позоришту, поводом 400 година од упокојења Вилијама Шекспира, одржана је трибина на тему „Шекспир, овде и сада“.

Овај јубилеј обележен је у читавом свету, посебно у Великој Британији – током целе године, извођењем Шекспирових драма, гостовањима, изложбама, трибинама, предавањима... Најразличитија су подсећања на дело великог и недосегнутог драмског писца, на његов живот и време у коме је стварао.

Предавачи, који су својим излагањима измамили велике аплаузе многобројне крушевачке публике, били су архимандрит Иларион Лупуловић, игуман манастира Драганац на Косову и Метохији, пре примања монашког чина познати и прослављени филмски и позоришни глумац и рок музичар; др Валентина Питулић, професор на Филозофском факултету у Косовској Митровици и Богословији Светих Кирила и Методија у Призрену и гђица Емилија Марковић из Крушевца, професор енглеског језика и књижевности.

Извор: Епархија крушевачка

РУДНИК

Ђурине Ћелије

Планина Рудник изнедрила је још једно археолошко откриће – манастир Ђурине Ћелије из раног 15. века са изузетно квалитетним фрескама, остацима манастирских зграда, некрополом и мноштвом непознаница, које ће тек у наредним истраживањима добити свој епилог.

Локалитет се налази у подручјем села Јарменовци. Ово ископавање спроводи екипа надлежног Народног музеја из Аранђеловца, док истраживањима руководи др Дејан Радичевић, доцент на Филозофском факултету у Београду.

– „Први пут смо на овај локалитет изашли 2012. године, али смо тек следеће почели истраживања. Пронашли смо остатке мање једнобродне цркве са припратом, која је имала полуобличаст свод и кров на две воде, а са источне стране леп поплочан плато, док је са јужне стране био велики конак. Истражили смо унутрашњост цркве до нивоа поднице и открили остатке фресака, не само као фрагменте у шуту, већ и на зидовима. Живопис је изузетно квалитетан у ликовном смислу и на основу њега црква је датована у веома рани 15. век, али би могла бити саграђена и крајем 14. века“ – рекао је поводом овог открића Владан Миливојевић, кустос Народног музеја у Аранђеловцу.

У невеликом наосу фреске су видљиве у доњим зонама, али је најбоље сачувана представа у олтару. То је поворка архијереја или служба Агнецу, на којој се види да живопис по својим квалитетима надилази габарите цркве и саму архитектуру, што говори да је неко издвојио знатна средства и довео квалитетне живописце, без обзира што је црква била скромна, објашњава Миливојевић. На њеној подници пронађен је и новчић из 1628. године, на основу кога се зна да је црква служила и у 17. веку, највероват-

КИЈЕВ

Богослужења на знаковном језику

Редовне недељне службе за глуве и наглуве особе почеле су у Цркви Св. Андреја и Владимира при Саборној цркви Васкрсења Христовог (која се обнавља од 2007. године) Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије у Кијеву. Прва Литургија са преводом на знаковни језик служена је овде 2. октобра, а служио је Епископ бородјански Варсонофије.

Студент Кијевске богословије Тарас Шелелјо учествовао је у преводу службе на знаковни језик. По благослову Епископа Варсонофија, од сада па на даље представник Кијевске семинарије и Академије учествоваће на свакој служби предвиђеној за наглуве.

Извор: Православие.ру

(превод: Информативна служба СПЦ)

СИРИЈА

Милион хришћана мање

Како преноси сајт Инфо-службе СЦП – спц.срб – у Москви је на недавно одржаној Међународној конференцији „Религија против тероризма“ саопштено да се од почетка оружаног сукоба у Сирији, број хришћанског становништва у тој земљи смањило са 2,2 на 1,2 милиона. Нападима су изложене хришћанске светиње, а милитанти узимају у плен таоце хришћане. Ништа мање тешка ситуација није хришћанске заједнице у Ираку, која се од 2003. године смањила за 10 пута, тако да је од 1,5 милиона остало свега 150 хиљада хришћана, наводи се у извештају са конференције.

Нојева барка неће бити пронађена

Археолог Ерик Клајн војује у својој новој књизи против популарних старозаветних парабала у „проналасцима“ псеудоархеолога.

Веомо често самозвани познаваоци Библије сензационалистички разглашавају, трубе и добошаре: пронађена је Нојева барка на брду Арарат, или Еденски врт, но све то без икаквих сувислих археолошких или геолошких доказа.

У својој награђеној књизи која се у енглеском оригиналу зове *From Eden to Exile : Unraveling Mysteries of the Bible*, Ерик Клајн (Eric Cline) показује такве полуистине. Овај угледни археолог, на основу солидних археолошких и проверених историјских сазнања, показује шта лежи у основи познатих библијских парабала. Реч је о дубоком и уједно провокативном испитивању трагова.

У књизи *Зашио Нојева барка неће бити пронађена* Клајн одбацује наративе попут оних из бестселера Вернера Келера *Библија је у праву*. Клајн вели да је сада „последње време да озбиљни археолози, историчари старог света и компетентни библисти освоје територију коју су псеудонаучници освојили“. Библија треба, као и сви антички извори, „да буде као текст анализирана“.

Генијални асиролог Џорџ Смит је 1872. г. открио таблице са клинастим писмом, и текст са извештајем о потоку из предбиблијског времена. Мало доцније, 1881. г., његов колега Арчибалд Сејс је пронашао у једном тунелу за водоводне цеви у Јерусалиму („Силоамски тунел“) древне јеврејске текстове, које је дешифровао. При ископавањима у Палестини 1935. г., на локалитету Лахиш пронађена је мастилом исписана парчад глине, са којих се без тешкоћа могао дешифровати текст. У том тексту се спомињу пророци... Све су ово спектакуларни проналасци. Они потхрањују библистику, маме истраживаче, студенте и авантуристе у земље Блиског истока, и подстичу ископавања и експедиције. Такође, и трговци аутентичним и фалсификованим објектима из библијских времена имају добит од „библијских проналазака“. Оно што стоји у поднаслову Келерове књиге – „Наука потврђује истину Библије“ – зацело поентирана парадигма, почела се мењати седамдесетих година. На интернету колају различити „извештаји“ аматера археолога и лаика, који бацају сенку на озбиљна научно фундирана археолошка ископавања/истраживања.

Професор др Ерик Х. Клајн, са Универзитета у Вашингтону, посветио је своју књигу оваквом „лаичком проучавању Библије“. Професору Клајну није ни до какве „демистификације“ библијских истина, већ против аматерског сензационализма лаичке археологије и псеудонауке. Њему није стало да своје читаоце препадне, већ да упозори и отрезни од фундаменталистичког инструментализовања археологије од стране дилетаната и аматера жедних сензационализма.

Прошлојакон Зоран Андрић

ГРУЗИЈА

Јерарси нису присуствовали миси

Званични представници Грузијске Православне Цркве нису присуствовали миси коју је Папа Фрања служио у суботу, 1. октобра, у Тбилисију, мада се то очекивало. Представник за штампу Ватикана Грег Берк је тим поводом изјавио да црквени прописи Грузијске

Православне Цркве забрањују њеним епископима учешће у било којем римокатоличком слављу. „Прихватамо овакав став“, изјавио је он.

Према писању медија, грузијски Патријарх Илија II је пред саму папину посету саветовао верницима да не присуствују овој миси. Иначе, папа Фрања је одслужио мису у суботу у тбилисијском стадиону Михеил-Меши, који може да прими 27.000 лица, па су многа места остала празна. Према процени присутних ватиканских новинара, на миси је било неких 3.000 људи.

У Грузији према ватиканским подацима има 112.000 римокатолика, пошто је 84 процента становништва православно.

Извор: Кайијрес | Инфо-служба СПЦ

У ПРОКУПЉУ

Почиње изградња храма

На дан Воздвижења Часног Крста Господњег, 27. септембра 2016. Епископ рашко-призренски и администратор Епархије нишке Теодосије и председник Општине Прокупља Александар Симоновић, потписали су уговор о поклону земљишта за изградњу новог храма који ће бити посвећен Светом великомученику и победоносцу Георгију, чији се делови моштију чувају у Цркви Светог Прокопија у Прокупљу.

По потписаном уговору Епархији нишкој, односно ЦО Прокупље, уступа се 40 ари плаца који се издваја из комплекса Дома за смештај старих и болесних лица у Прокупљу. После потписаног уговора, Владика Теодосије и председник Симоновић, у пратњи свештенства прокупачке цркве и сарадника, обишли су Дом за старе и локацију која је предвиђена за изградњу новог храма, где их је дочекао директор Дома Владан Зечевић са сарадницима.

Намера за изградњу храма посвећеног Светом Георгију настала је још 1934. године. Наиме, пројекат за цркву израдио је Александар Дероко, а требало је да буде саграђена у дворишту садашње зграде СО Прокупље. Основан је чак и фонд при Патријаршијском управном одбору, али због ратних збивања план је пропао.

Извор: Епархија нишка

У ЛОПАРИМА

Отргнуто од заборава

Годину дана након што је освећено земљиште за подизање палионика свећа и споменика Србима обешеним о Васкрсу 1944, Епископ зворничко-тузлански Хризостом извршио је освећење новосазиданог палионика и спомен обележја, подигнутих у порти Храма Покрова Пресвете Богородице у Лопарама.

Саслуживали су протојереји-ставрофори: Стево Јовић, Радојица Ђетковић, Драгомир Лазаревић, Јеремија Лазић, Неђо Зарић, и протођакон Славољуб Милошевић.

У ПОА

1100-годишњица престављења Св. Климента Охридског

Ове године се навршава 1100 година од блаженог престављења Светог Климента Охридског Чудотворца, који се престабио 27. јула 916. године.

Овај значајан јубилеј Православне Охридске Архиепископије обележен је на више места и на разне начине. Централна прослава 1100-годишњице је одржана, уз свеколико црквено благолепије, 1. и 2. октобра 2016. у ставропигијалном манастиру Светог Јована Златоустог у Нижепољу, Битољ. У недељу, 2. октобра, Светом Архиепископском Литургијом је началствовао Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован. Саслуживали су Епископ врањски Пахомије, Митрополит Китруса и Катерине Георгије, Епископ тимочки Иларион, Епископ полошко-кумановски и местобљуститељ дебарско-кичевски Јоаким, Епископ брегалички и местобљуститељ битољски Марко и Епископ стобијски и местобљуститељ струмички Давид, као и велики број свештеника из више помесних Цркава, као и монаси и представници светогорског манастира Хиландар. Светој Литургији присуствовао је и директор Управе за односе са Црквама и верским заједницама др Милета Радојевић. Богослужење су својим појањем украсили монаси манастира Ковиља, који су певали за десном певницом, и псалти из града Катерине који су појали за левом.

Након Литургије, за многобројне присутне је припремљена трпеза љубави, после које је уприличен пригодан програм. Програм је својим надахнутим словом отворио Митрополит скопски Јован, а у наставку је изведен музички програм у којем су учествовали ковиљски монаси и псалти из Катерине, док је предавање одржао Архимандрит Порфирије из манастира Св. Јована Крститеља недалеко од Верије у Грчкој, где се чува чесна и мироточива глава Св. Климента Охридског.

Извор: poa-info.org

Уз присуство мноштва верног народа и бројних угледних званика из политичког живота, који су дошли у порту ове спомен цркве да одају дужну почаст и молитвени помен свим невиним хришћанима који су о том крвавом Васкрсу 1944. били жртва злочиначког пировања злогласне „Ханцар дивизије“, Владика Хризостом освештао је новосаграђено спомен обележје.

У својој беседи, након извршеног освећења и парастоса свим жртвама овог злочина, Преосвећени Владика је нагласио – Ови људи, дјеца, жене, старици, старице, страдали само због једнога: само зато што су били православни Срби! Само зато што су били патриоте, што су бранили своја отаџбине, што су вољели своју земљу, као што је ми волимо данас! Ово је моменат када приносимо један принос њима и Богу за њихово спасење, за њихов смирај. Не само да их нисмо заборавили, него их се, ево, сјећамо као да су јуче овдје вјешани на овој липи, као да су јуче овдје убијани и масакрирани. Стојимо са њима и моли-

мо се Богу да им подари рајска насеља и опрости њихова сагрешења.

Овај молитвени скуп увеличали су својим присуством и чланови СПКД „Просвјета“ и ученици ОШ „Свети Сава“ из Лопара. Ученица Нина Митровић изрецитовала је стихове песме „Криви“ уметнице Раде Јањушић из Добоја.

Извор: Епархија зворничко-тузланска

У АЛХАМБРИ

Три празнична повода

У недељу, 2. октобра 2016. свечано су прослављена три веома значајна догађаја у Саборној цркви Светог Стефана у Алхамбри, у Калифорнији. Наиме, овог дана парохија је прославила своју храмовну славу – празник Светог Стефана Симона Монаха, 70-годишњицу Сабор-

не цркве и 10-годишњицу устоличења Епископа Максима у трон архијереја Западноамеричке епархије.

Божанску Литургију је служио Епископ Максим са старешином цркве протојерејем Николом Чеком, оцем Норманом Косановићем и гостујућим свештеницима Илијом Дајковићем и Предрагом Бојовићем. Божанска Литургија је завршена свечаним опходом око цркве и благосиљањем и резањем славског колача.

Прослава је настављена свечаном трпезом љубави и богатим културно-уметничким програмом.

У наставку је протојереј Никола Чекко изразио благодарност Владици Максиму на његовој 10-годишњој преданој служби Светој Цркви Божијој као Епископа западноамеричког. Подсетио је на почетне године његове делатности, и на визију и мисионарска залагања Епископа Максима у циљу унапређења Епархије. Прота Никола је нагласио да је лично сведок многих плодних подухвата остварених залагањима Његовог Преосвештенства, при чему је посебно истакао оснивање Издавачке установе под окриљем Светог Севастијана, која штампа едукативну и духовну литературу, а које су од ползе не само у овој, Западноамеричкој епархији, него и свуда где Срби, па и други у свету живе (књиге се штампају и на енглеском језику) и од њих стичу духовну корист.

Извор: Епархија западноамеричка
(превод: Информативна служба СПЦ)

У БЕОГРАДУ

Двогодишњица богослужбеног живота у Окружном затвору

Дана 3. октобра 2016. у Окружном затвору у Београду прослављена је друга годишњица богослужбеног рада капеле Васкрсења Христовог. Светом Литургијом је, по благослову Патријарха српског Иринеја, служио Епископ топлички Арсеније уз саслуживање свештеника Вукашина Милићевића и Анђелка

У МАНАСТИРУ ТУМАНЕ

Друга годишњица обретења моштију Св. Јакова Туманског

Манастир Тумане обавештава вернике да ће у суботу 22. октобра 2016. године бити прослављена друга годишњица обретења моштију Светог Јакова Туманског.

Света Литургија биће служена у 8:30 часова, а пре тога биће обављено свечано пресвлагање светих моштију.

Добродошли!

Додера, као и ђаконa Николе Кеџића. Појали су студенти Православног богословског факултета и ученици Богословије Светог Саве у Београду.

Литургији су, поред представника Управе за извршење кривичних санкција Министарства правде, присуствовали запослени у овој установе, представници црквених институција укључених у рад ове капеле и верници који су током протеклих година допринели њеном раду.

Духовни живот који је устројавањем ове капеле у Окружном затвору заживео, омогућен је сарадњом више црквених институција, попут Верског добротворног старатељства, Мисионарског центра „Данило Сисојев“, новина Српске патријаршије *Православље*, Радија „Слово љубве“, Каленића – издавачке куће Епархије шумадијске, која је помогла књижевни фонд при овој капели, као и професора Православног богословског факултета у Београду Предрага Драгутиновића и Владана Таловића, који су се укључили у библијске радионице за осуђена лица а које се одвијају под окриљем ове капеле.

Такође, сви дарови који се приносе на Светој Литургији која се служи редовно сваке седмице, а у складу са режимом и условима рада Окружног затвора, молитвени су прилог верног народа изван ове установе. Редовна служба, организација, улазак и учешће лица изван ове установе омогућени су снажном подршком Управе за извршење кривичних санкција, на челу са директором др Миланом Стевовићем, управника Окружног затвора Звонка Груловића, начелника Службе за обезбеђење и службе за третман, али

и свих запослених у Окружном затвору који су рад капеле Васкрсења Христовог подржали својим професионалним приступом и укључили је у свакодневни живот Окружног затвора у Београду.

У МАНАСТИРУ МИЛЕШЕВА Слава Епархије

На празник Св. Првомученице Текле Равноапостолне, Св. Стефана Првовенчаног и Св. краља Владислава, 7. октобра 2016. Епископ будимљанско-никшићки и администратор милешевски Јоаникије служио је, поводом ктиторске славе манастира Милешева и славе Епархије милешевске, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Милешева.

Саслуживало је свештенство и монаштво Епархија милешевске и будимљанско-никшићке. Духовну радост Епархије милешевске и манастира Милешева појањем је увећао црквени хор „Свети краљ Владислав“, који је на овај дивни празник, заједно са Радио Милешевом, гласилом Епархије милешевске, прославио своју славу. Верном народу речима пастирске беседе обратио се протојереј-ставрофор Марко Папић.

Поводом прослављања Светог краља Владислава, ктитора манастира Милешева, славе Епархије милешевске, Радија Милешева и хора „Свети краљ Владислав“, освештан је и преломљен славски колач.

Након Литургије, у Храму Светог Вознесења Господњег уприличен је пригодан програм посвећен ктиторској слави, који су припремили ученици веронауке. Празнично сабрање настављено је уз трпезу љубави у манастирској гостопримници.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

У НОВОМ САДУ Недеља шеснаеста по Духовима

У недељу шеснаесту по Духовима, на празник Светог апостола и јеванђелиста Јована Богослова, 9. октобра 2016. Евхаристијским сабрањем у Саборном храму Св. великомученика Георгија у Новом Саду началствовао је Епископ новосадски и бачки Иринеј, уз саслужење Епископа јегарског Јеронима, презвитера Алексеја Шјоверија из Хелсиншке митрополије, братства Саборног храма и новосадских ђакона.

Обраћајући се присутнима Владика Иринеј је у еванђелској беседи између осталог истакао: „Свети апостол Павле нам поручује да у свему треба да будемо слуге Божије, да будемо незнани а знани, да будемо они који ништа немају а све поседују. Реч ‘таленат’ значи дар, а највећи дар који сваки човек од Господа прима је дар љубави Његове. ‘Закопати таленат у земљу’ по Светим Оцима значи протраћити живот у пролазностима времена, стога Господ не кажњава злог и лењог слугу тако што га шаље на место где је плач и шкргут зуба, него га просто пушта да по начину свог живљења настави даље свој пут ка пропасти. У данашњој еванђелској причи помињу се и први банкар-мењачи, они који су на трговима мењали новац. Црква данас прославља и Светог апостола и јеванђелиста Јована Богослова, апостола љубави, коме се Господ открива због његовог труда и чистоте срца.“

Током Свете Литургије појао је хор из Финске Православне Цркве који је у гостима Епархије бачке, као и хор Саборног храма. После заамвоне молитве, служен је мали помен поводом петого-

Апел за помоћ

На молбу јереја проф. Дарка Кончаревића, свештеника у Храму Св. Јована Шангајског из Батајнице, објављујемо његово писмо које је стигло на адресу Редакције и придружимо се молби упућеној вама, драги читаоци, да свако, сходно својим могућностима, помогне Наташи Капић.

Она је као мала доживела тешку саобраћајну несрећу – ударио ју је воз када је имала 8 година, услед чега је задобила тешке преломе и повреде обе ноге. Опоравак је дуго трајао и до данашњег дана повреде нису саниране. Услед ослабљених ногу, Наташа је пре три године пала и сломила бутну кост која је већ била крива за 35 степени, јер је од самог почетка лоше лечена. Наташа сада има неправилно сраслу ногу, хода искључиво уз помоћ штака и свакодневно трпи веома јаке болове. Лекари су јој предложила веома тешку и сложену операцију у Русији, на једној од клиника која се бави управо овом проблематиком. Наташа је била на клиници „Илизаров“ у Кургану, Русија, где су урађене претраге, након чега јој је саопштено да постоји велика могућност излечења, али су потребна и одређена материјална средства. Наташа је ревностна хришћанка, али на жалост, као и многи у данашње време, није у могућности да сама поднесе терет терапија и лечења. Живи са родитељима од чијих пензија се издржава и незапослена је.

Молимо све људе добре воље да јој помогну – давањем прилога или слањем СМС порука. Упишите 137 и пошаљите СМС на 3030 (цена поруке је 100 дин, PDV се не наплаћује);

Упишите human 137 и пошаљите СМС на 455 (цена поруке је 10 CHF)

Уплате можете извршити на следеће рачуне:

динарски: 160-442042-37

девизни: 00-540-00014276

IBAN: RS35160005400001427646

дишњице упокојења слушкиње Божије Зорке Буловић, мајке Владике Иринеја, а после отпуста Свете Литургије, Владика Иринеј је поздравио госте из Финске заблагодаривши им на љубави и учествовању у данашњем Евхаристијском сабрању. За драге госте из Финске, по том је приређена трпеза љубави у свечаној дворани ЦО новосадске.

У ПОДГОРИЦИ Празнично сабрање

Светом Архијерејском Литургијом, коју је са свештенством служио Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, и благосиљањем славског колача, у Саборном храму Христовог Васкрсења у Подгорици 9. октобра 2016. прослављена је трећа годишњица освећења храма.

У литургијској проповеди након читања Јеванђеља Митрополит Амфилохије

је рекао да љубав није, просто, нека људска емоција, привлачност међу људима или нека привлачност човека са Божијом творевином. „Божанска љубав врхуни у Христовој жртви за спасење света и у Његовом славном Васкрсењу“, и додао да ми хришћани данас живимо у време скрнављења такве љубави. „Онај који каже да воли Бога кога не види, а мрзи ближњег свог – лажа је и нема у њему истине. Свети Јован Богослов је један од наивнијих сведока Божанске љубави. Он је записао оне свете речи да је Бог љубав и да ко у Богу пребива – у љубави пребива. Ми се данас сећамо тог сасуда Божанске доброте и Божанске љубави, Светога Јована Богослова“, казао је Митрополит Амфилохије.

Након причешћа верних благосиљањем је славски колач. Митрополит Амфилохије је поделио грамате приложницима храма. Потом је у крипти храма Високопреосвећени отворио изложбу слика донедавне амбасадорке Украјине у Црној Гори Оксане Сљусаренко, која се подгоричкој публици представила сликама православних храмова Русије, Украјине, Црне Горе и Србије.

Извор: Митрополија црногорско-приморска

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

Савез потомака
ратника Србије
1912.-1920.

позивају вас на
изложбу фотографија

АЛБУМ СЕЋАЊА НА НАШЕ ПРЕТКЕ ИЗ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Изложба фотографија пројекта „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ приказује фотографије, ратне дневнике, војничка писма, дописне карте, споменице и осталу историографску грађу учесника Првог светског рата. То су јединствена сведочанства о ратним авантурама и страдањима српског војника у ратним годинама, потиснутог са страница светске историје. Изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ резултат је жеље да се данас, сто година касније, ода дужна почаст том малом човеку из Великог рата за цивилизацију, и да се његово велико жртвовање за правду, истину, слободу и човечанство не избрише из нашег цивилизацијског памћења, већ постане културна баштина.

**Придружите нам се у намери да поносно
испричамо велику причу о нашим прецима!**

славним-прецима.срб | slavnimprecima.rs

15. септембар – 09. новембар 2016. | Дунавска 35 | Нови Сад

НАРУЏБЕНИЦА

Шифра претплате
(попуњава служба претплате)

**Претплаћујем се
на следеће часописе**
(означите жељени часопис
и начин претплате)

Име и презиме наручиоца:

ПТТ број и град:

Адреса:

Држава, епархија:

Часопис	Годишња претплата		Начин слања (важи за иностранство)	
	Србија	Иностранство		
<i>Православље</i>	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом	
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом	
<i>Православни мисионар</i>	500 динара	20€	Обичном поштом	
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом	
<i>Теолошки погледи</i>	900 динара	20€	Обичном поштом	
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом	
<i>Гласник СПЦ</i>	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом	
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом	
<i>Светосавско звонце</i>	690 динара	25€	Обичном поштом	
		30€ за Европу или 40€ ван Европе	Авионом	

Наруџбеницу слати на адресу: „Православље“ – Српска Патријаршија, Краља Петра 5, 11000 Београд, Србија